

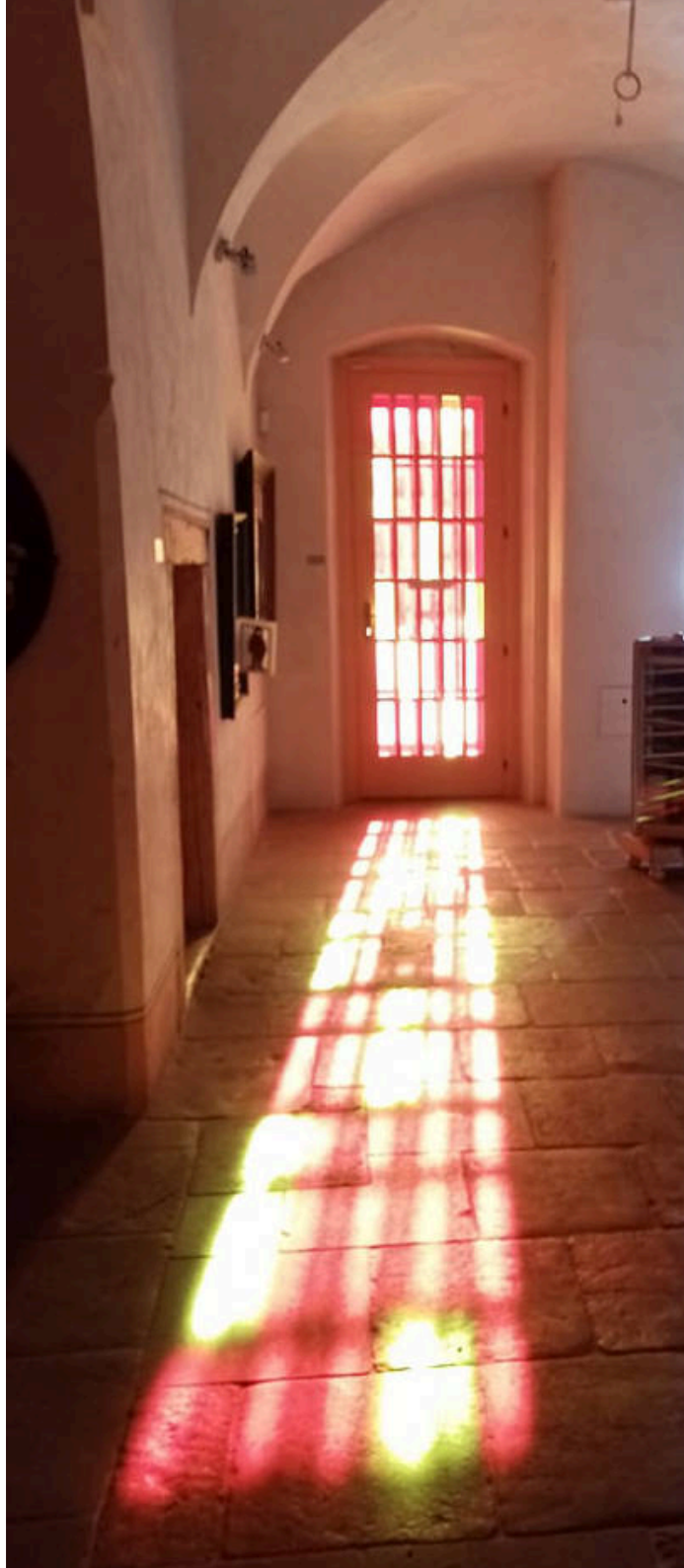

OTEVŘENÝ PROSTOR: **Green New Deals?**

SBORNÍK ZE SEMINÁŘE 2022

Středisko ekologické
výchovy a etiky Rýchory –
SEVER Horní Maršov
(Krkonoše)

2.–6. 2. 2022

OTEVŘENÝ
PROSTOR

OPEN SPACE

2.–6. února 2022

Středisko ekologické výchovy
a etiky Rýchory – SEVER
Horní Maršov, Krkonoše

OTEVŘENÝ PROSTOR: Green New Deals?

*Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER
Horní Maršov (Krkonoše)*

2.–6. 2. 2022

Otevřený prostor 2022

© Creative commons 2022 Trast pro ekonomiku a společnost

Editovaly: Tereza Tlapáková a Naďa Johanisová

Recenzoval: Tadeáš Žďárský

Trast pro ekonomiku a společnost

je nezávislý thinktank, který podporuje odborníky i zainteresovanou veřejnost v práci na ekonomických a sociálních modelech, konceptech a praktických řešeních, jež upřednostňují sociální spravedlnost, demokracii a směřování k nerůstové společnosti. K našim prioritám patří otevírání diskuse o problematických předpokladech neoklasické ekonomie a neoliberalismu a o současných environmentálně rizikových vládních politikách, a podpora vzniku, rozvoje a fungování lokálních, etických a demokratických ekonomických alternativ. Trast vydává publikace a pořádá veřejné diskuse, konference a každoroční semináře ve formátu Otevřený prostor.

Kontakt: Trast pro ekonomiku a společnost

Údolní 33, 602 00 Brno

e-mail: info@thinktank.cz

www.thinktank.cz

facebook.com/TrastProEkonomikuASpolecnost

Trast pro ekonomiku
a společnost

Katedra environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity

nabízí studijní programy (bakalářský, magisterský a doktorský) v oboru environmentální studia. Naši studenti se soustředí na přemýšlení o hlubších příčinách environmentální krize (v kontextu historickém, ekonomickém, sociologickém atd.) a na hledání možných řešení. Protože jde o komplexní mezioborové téma, nepěstuje se u nás pouze frontální výuka či jednoznačné pravdy, naopak: podporujeme kritické myšlení a interaktivní metody výuky. Typické pro naši katedru jsou vzájemnost a společné poznávání, jehož směr není určen pouze vyučujícími, ale výrazně také studenty.

Kontakt: KES FSS MU

Joštova 10, 602 00 Brno

www.enviro.fss.muni.cz

facebook.com/humenv

Ekumenická akademie (EA)

je nevládní nezisková organizace, založená roku 1996. Podporujeme alternativní formy ekonomické demokracie (solidární ekonomika, fair trade, družstevnictví aj.), zasazujeme se o zachování demokratické správy veřejných statků (vzdělávání, zdravotnictví, důchodů atd.) a o klimatickou spravedlnost. Usilujeme o dodržování lidských práv a řešení ekonomických, sociálních, genderových a etnických nerovností. Prostřednictvím kampaní, seminářů, kulatých stolů, diskusí, publikací, happeningů a informačních stánků se zasazujeme o vzdělávání veřejnosti a zvyšování povědomí o těchto tématech. Zároveň je přenášíme do praxe v podobě konkrétních projektů. V roce 2004 jsme otevřeli první velkoobchod s fairtradovými potravinami v Česku, v současné době provozujeme jednu z mála fairtradových prodejen. V roce 2011 jsme iniciovali založení družstva Fair & Bio, které provozuje pražskou fairtradovou kávu a zaměstnává znevýhodněné lidi, v rámci podpory potravinové suverenity jsme založili vlastní skupinu KPZ (komunitou podporovaného zemědělství). Členy EA jsou jednotlivci i církve a další organizace z ČR i ze zahraničí a samotná EA je členem mnoha českých i mezinárodních koalic a platform.

Kontakt: Ekumenická akademie

Sokolovská 327/29, 186 00 Praha 8 - Karlín

tel. 272 737 077

e-mail: office@ekumakad.cz

www.ekumakad.cz

facebook.com/ekumakad

Ekumenická
akademie

Limity jsme my

je otevřené nehierarchické občanské hnutí zdola proti těžbě a spalování uhlí. Sdružujeme jednotlivce z různých aktivistických i neaktivistických skupin po celé republice. Vznikli jsme v roce 2015 v souvislosti s vládním návrhem prolomit limity těžby hnědého uhlí v Severních Čechách, který by ve své nejhorší variantě znamenal bourání obcí Horní Jiřetín a Černice. Pokračující těžba a spalování uhlí však již dnes neohrožují jen domovy a zdraví Severočeňů. Jsou jednou z bezprostředních příčin změn klimatu. Hnutí Limity jsme my se proto zapojuje do globálního úsilí o férové řešení změn klimatu a budoucnost bez fosilních paliv. Vyvíjíme tlak na co nejrychlejší ukončení těžby uhlí v České republice, odstavení uhelných elektráren a spravedlivý přechod na obnovitelné zdroje energie.

Kontakt: Limity jsme my
e-mail: ahoj@limityjsmemy.cz
www.limityjsmemy.cz
facebook.com/limityjsmemy

Re-set

platforma pro sociálně-ekologickou transformaci je česká organizace, která výzkumem, vzděláváním a prací s veřejností podporuje snahy o udržitelnější a spravedlivější společnost. Promýšlíme a popularizujeme koncepty pro sociální, ekologickou a demokratickou ekonomiku, zkoumáme příčiny sociálních a ekologických problémů a hledáme řešení. Podporujeme iniciativy zdola a spolupracujeme se sociálními hnutími, která usilují o dobrý život pro všechny v různých oblastech. Pomáháme lidem se organizovat a společně prosazovat své zájmy. Jsme součástí kampaně Europe Beyond Coal (Evropa bez uhlí) a v programu Klimatická spravedlnost výzkumem a organizováním podporujeme rychlý konec těžby a spalování uhlí i dalších fosilních paliv a přechod k nové energetice založené na decentralizovaných, demokraticky kontrolovaných obnovitelných zdrojích.

Kontakt: Re-set
e-mail: info@re-set.cz
www.re-set.cz
facebook.com/PlatformaReset

Friedrich Ebert Stiftung

je nejstarší tzv. politická nadace Německa. U politických nadací se jedná o instituce, které jsou německým státem pověřeny kultivací společenské debaty z jednotlivých přiznaně ideologických pozic, a to s financováním z veřejných prostředků. V České republice jejich funkci zhruba odpovídají tzv. politické instituty. FES je pojmenována po Friedrichovi Ebertovi, prvním demokraticky zvoleném říšském prezidentovi. Jako u jedné z nadací spřízněných s politickými stranami se naše práce řídí hodnotami sociální demokracie: svoboda, spravedlnost a solidarita. Jako nezisková organizace jednáme nezávisle a s cílem podpořit pluralitní společenský dialog k politickým výzvám současnosti. Kancelář v Praze patří k celosvětově více než stovce zastoupení, která sledují stejný cíl.

Kontakt: Friedrich Ebert Stiftung
e-mail: fes@fesprag.cz
www.prag.fes.de
facebook.com/FESPrag

Otevřený prostor 2022 – Green New Deals?

V pořadí patnáctý seminář Otevřený prostor proběhl ve Středisku ekologické výchovy a etiky Rýchory-SEVER, v obci Horní Maršov v Krkonoších ve dnech 2.–6. února 2022. Tématem setkání byly tzv. zelené dohody, tedy green deals. Evropský, americký, český... kolik těch dealů vlastně je a v čem se (ne)liší? Může některý z nich být cestou k udržitelnosti a ekonomické demokracii? Nebo jde jen o další zeleně nalakovaný pokus o věčný růst? Jaký by byl ideální green new deal? V jaké podobě, v jakém měřítku? Jak udělat a realizovat green new deal zdola a nepřenechat ho korporacím? Jak spojit síly a nepropást příležitost, kterou evropská podpora green dealu představuje? To byly jen některé z otázek, které daly tomuto semináři vzniknout. V tomto sborníku jistě najdete odpovědi alespoň na některé z nich.

O technice Otevřený prostor

Semináře typu Otevřený prostor (z anglického Open Space) mají typicky jen široce definované téma, jež se ve skupině účastníků upřesňuje během několikadenního neformálního setkání. Cílem je dát dohromady lidi, kteří mají o dané téma zájem, chtějí sdílet své názory, nápady i praktické zkušenosti. Seminář nabízí prostor k diskusi, třibení argumentů, vzájemnou inspiraci či dokonce plánování společných projektů. Všichni účastníci jsou zároveň posluchači i lektory. Konečná podoba programu se tvoří až v průběhu akce podle zájmu účastníků a za asistence facilitátora. Každý den obvykle probíhají dva až čtyři programové bloky – jeden až dva během dopoledne a další odpoledne. Účastníci zde mohou podobně naladěným zájemcům prezentovat své projekty, témata, otázky k diskusi. Vítaní jsou ale i pasivnější posluchači (tzv. „motýli“ – sedí a jsou krásní). Účastníci mohou též přebíhat mezi jednotlivými bloky od tématu k tématu (tzv. „čmeláci“ – opylují nápady napříč bloky). Z jednotlivých programových bloků se pořizují zápisy pro účely plánování dalších akcí a zprostředkování myšlenek semináře dalším zájemcům.

Předchozí semináře

Seminář, který proběhl ve dnech 2.–6. února 2022, navázal na čtrnáct předchozích úspěšných seminářů Otevřený prostor, pořádaných Trastem pro ekonomiku a společnost ve spolupráci s dalšími organizacemi (2020 – Hledají se demokratické, sociální a ekologické politiky; 2019 – Bydlení jako společenská otázka; 2018 – Cesty ke smysluplné práci; 2017 – Podnikání pro lidi a planetu; 2016 – Místní ekonomika a klimatické změny; 2015 – Jídlo, zemědělství a krajina; 2014 – Komunitní modely financování; 2013 – Růst, či nerůst?; 2012 – Mít, či sdílet?; 2011 – Peníze jinak?; 2010 – Fair trade, free trade, nebo jinak?; 2009 – Energie, decentralizace a udržitelnost; 2008 – Demokratické ekonomiky a udržitelnost a 2007 – O lokálních ekonomikách a udržitelném rozvoji). Sborníčky z minulých seminářů jsou dostupné v elektronické podobě na stránkách www.thinktank.cz.

Obsah

1. Pár slov na úvod	6
2. Co obnáší Zelená dohoda pro Evropu	8
3. Nová dohoda	12
4. Transformace a patriarchát: je možná ekologicko-sociální transformace v patriarchální společnosti?	15
5. Green deal(s), peníze a monetární politika	18
6. Ekosociální transformace a tzv. moderní technologie	20
7. Nezbytná, zbytečná, destruktivní – jak lze určit sociální hodnotu práce?	25
8. Komunitní energetika v ČR	29
9. ESG a ti druzí – rozprava	31
10. Obchodování s emisními povolenkami EU jako nástroj Green Dealu	34
11. Proměna energetiky zdola	37
12. Konvivialita – jak dobře žít spolu?	41
13. Jak dostat téma klimatické krize mezi lidi?	44
14. Sociální solidární ekonomika	48
Program semináře Otevřený prostor 2022	50
Seznam účastníků a účastnic	52

1

Pár slov na úvod

Sborníček, který držíte v rukou, je výstupem v pořadí již patnáctého semináře typu „Otevřený prostor“, který je tradičně pořádán Trastem pro ekonomiku a společnost ve spolupráci s dalšími organizacemi. Uskutečnit patnáctý ročník semináře nebylo ve stínu pandemie nemoci covid-19 jednoduché. V roce 2021 jsme museli celou akci na poslední chvíli zrušit. Nevzdali jsme to a různorodá skupinka zájemců o téma „Green New Deals?“ si nakonec otevřela prostor pro řadu zajímavých diskusí v únoru 2022 v Horním Maršově pod zasněženými Rýchorami. Po slabinách i potenciálu green dealů přijeli pátrat studenti, lidé angažovaní politicky, akademicky, v hnutích či neziskovém sektoru, a pozvání přijala i německá akademička a aktivistka hnutí nerůstu, Maja Hoffmann.

Jak je u semináře tohoto typu zvykem, jeho program vznikl až na místě na základě společné diskuse s pomocí zkušeného facilitátora (byl jím opět Standa Kutáček). Oproti jiným letům bylo ve více časových oknech jen jedno sezení (čemuž odpovídá i o něco méně příspěvků ve sborníku). Shrnutí první takové společné diskuse, kde byla především díky Jirkovi Guthovi důkladně, zasvěceně a kriticky probrána Zelená dohoda pro Evropu, najdete v příští kapitole (kap. 2). Hned poté představili zástupci platformy Re-set mladší sestru evropského green dealu, českou Novou dohodu, která zachází ve svých strategiích daleko za hranice technooptimismu a růstového paradigmatu (kap. 3). Z dalších klíčových debat s vazbou na hlavní téma zmiňme ještě například diskusi o tom, zda je možná ekosociální transformace v patriarchální společnosti (kap. 4), jaký vliv mají green deals na peníze a monetární politiku (kap. 5), jak funguje obchodování s emisními povolenkami EU jako nástroj evropské zelené dohody (kap. 10) či co je to „bullshit job“ a jak lze určit sociální hodnotu práce (kap. 7).

Co si účastníci ze semináře odnášeli? Pokud můžeme věřit anonymním písemným zpětným vazbám, tak to byl třeba pocit, že v tom člověk není sám, pocit sounáležitosti či vzácné možnosti setkání, obohacení z diskusí, obnovení pocitu, že „to, co dělám, má cenu dělat“... Jiní oceňovali mnoho nových kontaktů a informací, výlet na rýchorský hřeben, nové myšlenky, nasazení všech přítomných, nápady pro diplomku, příklady z praxe a v neposlední řadě „plné břicho“. Jeden účastník či účastnice napsal/a, že ho/ji zaujala „pestrost přístupů a zároveň schopnost hledat shodu a jít v diskusích do náročných otázek a kritičtějších perspektiv“. Klíčové pro naši pohodu bylo krásné prostředí citlivě renovované staré fary (Dotek – Dům obnovy tradic a kultury Centra ekologické výchovy a etiky SEVER), které jeden z účastníků nazval „inspirativním místem s příběhy“. Jsem ráda, že hned první den jsme se mohli setkat se zakladateli celého centra, Jirkou a Hankou Kulichovými, a náš dík patří i jejich kolegyním a kolegům, kteří nás v Doteku živili výborným jídlem a všestranně o nás pečovali.

Snad vám tento sborníček nejen pomůže nahlédnout do obsahu jednotlivých diskusí na semináři, ale dýchne na vás i jeho bezprostřední a tvůrčí atmosféra.

Tereza Tlapáková a Naďa Johannisová, červen 2022

2

Co obnáší Zelená dohoda pro Evropu

Záznam z diskuse, kterou vedli
Magda Maceková a Jiří Guth.
Zapsali Magda Maceková a Jiří Guth
podle záznamu Árona Tkadlečka.

Začneme historií. Proč Green Deal? Inspirací je New Deal F. D. Roosevelta z 20. let 20. století v USA, který měl především obnovit důvěru ve stát (po krachu na newyorské burze): nově se regulovalo chování bank a uměle se snížila produkce v zemědělství, aby vyšší ceny pomohly zemědělcům. Byl to radikální řez po velké krizi, a to se silnou rolí státu, epochální a úspěšná snaha. Dá se snad říci, že New Deal zachránil USA před pravicovým extremismem (nacismem či fašismem), což se v Evropě nepodařilo.

Proč Deal? Lze to přeložit jako úděl nebo, a to mnohem častěji, dohoda. Roosevelt to rozhodně myslel jako „dohodu“, jako novou společenskou dohodu, nic fatalistického.

Název „Green New Deal“ přidává slovo „green“. Dnes se nacházíme v podmínkách, které jsou v něčem podobné, je potřeba velká změna. Je to jedna z cest transformace. Snad poprvé se toto sousloví použilo v roce 2008 v USA a vzápětí v r. 2009 zpracoval Wuppertalský institut pro Evropskou stranu zelených strategii Nová zelená dohoda pro Evropu, která ale posléze poněkud zapadla.

Až o dekádu později v r. 2019 při volbách do Evropského parlamentu významně posílili zelení, a i ostatní strany se „ozelenily“, což mělo vliv na podobu a program nové Evropské komise. Ještě téhož roku představila její předsedkyně von Leydenová European Green Deal (dále jen EGD), česky Zelenou dohodu pro Evropu. Povšimněme si, že není „nová“, tedy explicitně levicová.

Připomeňme, že Evropská komise (EK) představuje výkonnou moc, zároveň je ale i zákonodárná. Formálně je ale EGD jen tzv. sdělením (prohlášením) EK, které nebylo a nemusí být schváleno Evropským parlamentem.

Závazné je vlastně jen pro Evropskou komisi samotnou, protože se jedná o politický závazek. Od EGD se proto nedá např. „odstoupit za Česko“, i když to prezident Zeman navrhoval. Je to jen plán či rámec činnosti, jehož některé body, snad se dá říci, že většina, povedou k legislativním aktům s různou mírou závaznosti včetně třeba nařízení, která přímo platí ve všech členských státech. Velmi závazné části se týkají především (ne-)možnosti financování z unijních peněz. Nezakazuje se například výstavba uhelných elektráren, ale nesmí být podpořena z prostředků EU.

Ve srovnání s jinými unijními dokumenty je EGD poměrně stručná a čtivá. Pro praxi je důležité každé její slovíčko – kdo (obory, stakeholdři) je zmíněn, kde je co zdůrazněno, komu je přisouzena jaká role.

Základní „vertikální“ témata:

- zvýšení klimatických ambicí,
- transformace energetiky,
- cirkulární ekonomika,
- cíl nulového znečištění,
- ochrana biologické rozmanitosti,
- spravedlivý a zdravý potravinový systém,
- urychlení přechodu k čisté mobilitě...¹

¹ Pozn. recenzenta: Zde je paradoxní, že EGD prosazuje elektromobilitu, která se se svou až 6x náročnější materiálovou spotřebou za „čistou“ dá označit jen stěží.

Průřezová čili horizontální témata:

- nikdo nesmí zůstat stranou – transformace musí být spravedlivá (takže trochu sociálních ohledů v EGD přece jen je),
- financování,
- vědeckotechnologický vývoj a inovace.

Obsahuje také (v příloze) seznam čtyřiceti (!) klíčových politik s náznakem legislativních aktů komise. Příkladem jedné politiky je prosazení zelené taxonomie v energetice, která nakonec zahrnuje i podporu využívání zemního plynu a jádra. Obojí jen za určitých poměrně přísných podmínek, například fosilní plyn jen do určitého roku a nová infrastruktura musí být použitelná i pro vodík a „zelené plyny“ (bioCNG). V Česku o tom byla velká debata a není shoda na tom, jak přísné ty podmínky jsou – u jádra naopak musí být do určitého termínu zprovozněno konečné úložiště tzv. vyhořelého paliva a vysoce aktivního odpadu a z urychlení přípravy mají potenciálně dotčené obce v ČR upřímné obavy.

Jakýsi metacíl EGD je klimatická (uhlíková) neutralita EU k roku 2050. Dýchá z toho něco jako paradigmatická, hlubší změna? Nikoliv. V dokumentu je mnohokrát zmíněn ekonomický růst², byť vesměs s přídomky udržitelný, inkluzivní apod.

Jeden z dílčích cílů EGD je dosáhnout 55% snížení emisí do roku 2030 oproti roku 1990 (výhodné referenční datum pro státy bývalého východního bloku). Evropské ekologické hnutí, neziskovky a zelení navrhovali snížení o 65 % – argumentovali, že je to nutné pro splnění cílů Pařížské úmluvy. Mají pravdu – je třeba, aby bohaté státy dosáhly neutrality dříve než v roce 2050, samozřejmě bez offsettingu a dalších klíčků. K tomu cíli míří balíček legislativních návrhů „Fit for 55“.

Další témata:

Zachytávání uhlíku (nejčastěji jako odpadní látky z průmyslových zdrojů, jeho následné ukládání a zamezování úniku do atmosféry, angl. Carbon Capture and Storage) – v EGD je zmíněno, ale není na ně kladen velký důraz.

Carbon offsetting, který EGD obsahuje, je velmi problematický (teoreticky i prakticky). Snižuje ambice na uhlíkovou neutralitu dosaženou snížením emisí, když se mohou řešit pomocí offsettingu. Někdy, ba nezdíka offsetování v jiné části světa může mít negativní vlivy na místní obyvatele, například když se vysazují stromy místo zemědělské produkce pro místní.

Tzv. uhlíkové clo (na dovážené výrobky, vyráběné s relativně vysokými emisemi skleníkových plynů, které producenty zvýhodňují proti podmínkám v EU) je jako myšlenka sympaticky radikální, ale počkejme si na faktické provedení.

² Pozn. recenzenta: V kontextu zeleného růstu může čtenáře a čtenářky zaujmout zpráva z Evropské agentury pro životní prostředí s názvem „Growth without economic growth“, která argumentuje, že pokud se Evropská unie bude držet růstového paradigmatu, klimatické závazky nebude schopna naplnit.

Podpora technologických řešení: čistý vodík, palivové články, ukládání a využívání energie, ukládání CO₂. Přímo výslovně se deklaruje podpora baterií a elektromobilů, ale zároveň se spoléhá na ještě nevynalezené technologie.

Zemědělství: 40 % finanční podpory pro zemědělství a 30 % z rybářství se má použít jako opatření k řešení změny klimatu. V praxi to je problematické, část některých plateb se jako taková deklaruje paušálně bez ohledu na skutečné využití. Obecné prohlášení, že strategické národní plány (prováděcí dokumenty Společné zemědělské politiky) budou muset odrážet záměr významného snížení používání hnojiv. Podpora ekologického zemědělství a záměr snížení plýtvání potravinami.

Princip Do No Significant Harm (zkratka DNSH, českou úřednickou hantýrkou „významně neškodit“) znamená, že evropské peníze nebudou podporovat žádné technologie, které mohou škodit dosažení šesti dílčích environmentálních cílů (mitigace, adaptace, oběhové hospodářství, biologická rozmanitost, znečišťování...). Bojí se toho především automobilová lobby, která měla dosud několik miliard ročně na výzkum spalovacích motorů. Bohužel se nedá použít i v zemědělství – zřejmý vliv agrobaronů, kteří se bojí snižování limitů pesticidů.

Řešení sociálních dopadů: je spíš slabé (např. dosažitelnost energeticky úsporných rekonstrukcí i pro chudé). EU ustanovila Fond spravedlivé transformace pro (ex-)uhelné regiony, v ČR jsou jimi kraje Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský, i když lepší by asi bylo jemnější místní určení. Zatím se zdá, že většinu prostředků získávají velké firmy. Při přípravě projektů i při jejich provádění by to chtělo zvýšit participaci. Také místní veřejná správa není v nejpotřebnějších místech na transformaci dobře připravena.

Taxonomie (viz příspěvek Standy Kutáčka – kapitola 9): potenciálně důležité jak pro nakládání s unijními prostředky, tak (snad) i jako silný signál vůči trhu.

Vliv na vztahy s okolním světem (není explicitně zmíněno, jen v podtextu): snižování emisí může souviset se snahou o nezávislost na Rusku a na arabských státech.^{3,4}

Souhrn: EGD je pozitivní v tom, že nutí české, potažmo východní politiky k tématu změny klimatu, o které by se jinak dostatečně nezajímali. Problém je i na straně Západu, který nedostatečně chápe specifické problémy Východu a náš kontext. Východní státy neumí své potřeby dostatečně vysvětlovat. Vztah současné české vlády k EGD se příliš neliší od té minulé. Obě se významně soustředí na adaptaci oproti mitigaci, nový premiér Fiala problematice málo rozumí a občas dokonce popírá vliv člověka na změny klimatu. Nadějí může být ministr pro evropské záležitosti, bývalý rektor Masarykovy univerzity Mikuláš Bek.⁵

³ Po ruském útoku na Ukrajinu se sice zvýšila snaha o snížení závislosti na Rusku, ale naopak roste závislost na arabských státech a na USA.

⁴ Pozn. recenzenta: Zde se nabízí prostor pro kritickou reflexi EGD z hlediska zemí globálního Jihu, které jsou vykořisťované kvůli materiálům na energetickou transformaci. Více se čtenáři mohou dočíst například v publikaci Max Ajl – People's Green New Deal.

⁵ V únoru 2022 jsme si to opravdu mysleli, ale do data redakce sborníku (konec května) se ta naděje nenaplnila.

3

Nová dohoda

Záznam z diskuse, kterou vedl
Petr Doubravský a Jakub Varvařovský.
Zapsal Jakub Varvařovský podle
poznámek Petry Kalenské.

Zasloužíme si klidný život, ve kterém jíme zdravé potraviny, dýcháme čistý vzduch, nemusíme se bát o svou budoucnost a trpět v přítomnosti. Zasloužíme si také důstojné bydlení, kvalitní vzdělávání, zdravotnictví a další sociální služby. Zasloužíme si pracovat v důstojných podmínkách.

Nová dohoda je hodnotový, programový a strategický dokument, který hledá cestu, jak takového života dosáhnout. Jeho realizaci brání v tuto chvíli tři globální krize, jejichž příčiny jsou vzájemně propojené. Krize sociální, krize environmentální a krize demokracie. Nová dohoda má ambici zvrátit trend jejich prohlubování.

Zatímco EGD řeší otázku environmentální krize víceméně technokraticky, tedy odděleně od ostatních problémů, a technooptimisticky, tedy s vírou, že se jedná o problém řešitelný v mezích růstového paradigmatu za pomoci pár technologií, Nová dohoda vychází z přesně opačného pohledu na svět.

Shodneme-li se, a vědecká komunita i veřejnost se na tom shodují, že za současnou environmentální krizí stojí člověk, je logické, že za touto krizí (nebo spíše krizemi) stojí také špatně nastavené mezilidské vztahy. Výše zmíněné krize proto nemůžeme řešit odděleně. Ve 21. století stojí naše společnost na rozcestí a je potřeba se znovu dohodnout na podobě fungování naší civilizace. Musíme se naučit žít v souladu sami se sebou, mezi sebou, i v souladu s přírodou.

Co je Nová dohoda a jak vznikla?

Cílem Nové dohody je nastínit cesty, kterými by se mohla Česká republika v řešení zmíněných krizí vydat. Zakládá se přitom na třech oblastech: práci, péči a přírodě. Tyto tři oblasti společnosti vnímáme jako nejpálčivější – často se nacházejí ve vzájemném rozporu, jak na úrovni společnosti, tak uvnitř nás samotných. Jejich vymezení je také snahou pokrýt naše životy v celistvosti, neboť většina z nás pracuje (nebo má ekonomicky vymezenou část života), většina z nás se účastní péče (v rámci sociálních vztahů) a to celé se odehrává v přírodě, bez které by žádná z předešlých oblastí nebyla myslitelná.

Jde o soubor politik týkajících se různých oblastí, jež spojují hodnoty demokracie, ekologické udržitelnosti a sociální spravedlnosti: od energetiky přes dopravu, bydlení či budoucnost práce až po daňový systém. Nová dohoda vznikala déle než rok a do procesu její tvorby se zapojilo přes sto odborníků a odbornic, převážně z prostředí ekologických či sociálních organizací, odborů a akademické sféry. Narozdíl od většiny podobných dokumentů tak vznikala „zdola“ a v kontaktu s každodenní realitou většiny lidí. Výsledné návrhy politik vzešly z důkladných debat a navazovaly na roky praxe i výzkumu.

Text se zabývá otázkami levné práce, zadluženosti, podfinancovaného vzdělávání či zdravotnictví, ekologické ničivosti naší ekonomiky nebo přípravou krajiny na klimatickou krizi. Nezůstává však pouze u otázek a předkládá čtenáři celou řadu inovativních nápadů a řešení. Je ale potřeba zdůraznit, že ho nevnímáme jako hotový a konečný. Právě naopak: Nová dohoda by měla sloužit jako výchozí bod širší celospolečenské debaty o tom, v jaké společnosti vlastně chceme žít.

Platforma pro dialog

Pro řešení celospolečenských problémů a globálních krizí je potřeba spojovat ke spolupráci co nejvíce lidí. Především v oblastech Práce, Péče a Přírody. Cílem je dohodnout se, jak tyto tři věci dát do souladu, aby výdělečná činnost neničila přírodu nebo mezilidské vztahy. Zasloužíme si pracovat pro život, a ne žít pro práci. Mít víc času na své blízké, své záliby či pobyt v přírodě.

Vidíme smysl v prohlubování spolupráce různých odvětví, která spolu doposud nespolupracovala. Tři složky společnosti – odborové hnutí, sociální hnutí a ekologické hnutí – mají společné zájmy. Na nich se snažíme stavět. Reflektujeme ale i to, že v některých oblastech mezi nimi vzniká přirozený konflikt. Nová dohoda se snaží tento konflikt pojmenovat a řešit. Proto je pro nás tak důležité, abychom nezůstali pouze u strategického dokumentu Nové dohody. Chceme ho pouze použít jako začátek této široké spolupráce a budovat na jeho základě široký dialog hledající řešení překonávající protichůdné zájmy.

Organizace i jednotlivci, kteří si přejí, aby takový dialog začal probíhat, mohou podepsat Výzvu Nové dohody na stránkách www.novadohoda.cz/vyzva, kde najdou i text celého strategického dokumentu. Organizace Re-set poté tyto signatáře a signatářky bude zapojovat do širší platformy a facilitovat její debaty. Zasloužíme si oživenou demokracii. Takovou, kde bychom se mohli všichni aktivně zapojovat do dění v našem okolí i v celé zemi. Právě k tomu by měla platforma Nové dohody pomáhat.

Naším cílem je otevřít diskusi o podobě sociálně-ekologické transformace, a to jak pořádáním diskusí a vydáváním studií, tak sestavováním konkrétních návrhů sociálně-ekologických politik, které je možné společně prosazovat. Platforma má být nástrojem pro hledání shody na řešeních aktuálních témat, jako je snižování emisí nebo energetická chudoba.

Reforma, nebo revoluce?

Nová dohoda nevolá po revoluci a není ani utopií. Představuje směs konkrétních kroků, které lze udělat ze dne na den, ale i koncepty, které stojí za to vyzkoušet nebo o nich alespoň otevřít plnohodnotnou diskusi. Namísto revoluce volá Nová dohoda po transformaci: revoluci v myšlení a východiscích a reformu v těch oblastech naší společnosti, kde to je potřebné. Návrhy Nové dohody přitom nemají dobrou východí pozici: historickou optikou šly Čechům a Češkám vždycky lépe revoluce než reformy. Povaha současných krizí je přitom natolik komplexní, že na ně jsou krátké jak revoluce, tak technokratické reformy.

A naivní utopie? Myslíme, že mnohem naivnější je představa, že můžeme fungovat tak jako doposud, že nemáme přehodnocovat východiska našeho myšlení a proměňovat realitu našich kroků. Tváří v tvář oteplicí se planetě, rostoucím cenám bydlení a oligarchům ohrožujícím demokracii je Nová dohoda střízlivá, ale ne tolik, aby nebyla otevřená novým podnětům a impulsům. Zkrátka hlavou možná v oblacích, ale nohama pevně na zemi.

4

Transformace a patriarchát: je možná ekologicko-sociální transformace v patriarchální společnosti?

Záznam z diskuse, kterou vedla
Petra Kalenská. Zapsala Petra Kalenská
podle zápisu Jakuba Varvařovského.

V tomto ročníku Open Space diskutujeme zejména dva dokumenty. Jedním je Nová dohoda pro Českou republiku neboli program sociálně-ekologické transformace pro Českou republiku vytvořený platformou Re-set (dále „Nová dohoda“). Druhým je pak Zelená dohoda pro Evropu – European Green Deal (dále EGD). Oba dokumenty reagují na zhoršení klimatu a jeho hrozící kolaps.

Nová dohoda mluví o sociálně-ekologické transformaci. EGD usiluje o transformaci Evropské unie na „spravedlivou a prosperující společnost s moderní a konkurenceschopnou ekonomikou efektivně využívající zdroje, která v roce 2050 nebude produkovat žádné emise skleníkových plynů a ve které bude hospodářský růst oddělen od využívání zdrojů“. Má být „spravedlivá a inkluzivní“.

Ani jedna dohoda se však důsledně nezabývá otázkou politicko-sociálního systému, který muže stavi do dominantní a nadřazené role. Nás současný systém, který nás dovedl na pokraj klimatického kolapsu, stojí na tezi, že muži mají právo dominovat všem, kteří jsou považováni za slabé, zvláště ženám, mají právo jim vládnout a udržovat tuto nadvládu prostřednictvím „různých forem psychologického terorismu a násilí“ (hooks 2004, str. 18)⁶. Tomuto systému se říká patriarchát. Je tak otázkou, nakolik se může podařit ekologicko-sociální a spravedlivá a inkluzivní transformace bez transformace feministické.

Důkaz existence patriarchátu není třeba podávat. Je zjevný na každodenní bázi. Činnosti, které převážně vykonávají ženy, nejsou ve společnosti ohodnoceny stejně jako činnosti, které převážně vykonávají muži. Týká se to jak rozdělení prací na „ženské“ a „mužské“ (školství, zdravotnictví x stavitelství, IT služby), tak na hierarchii rozhodování (čím výše ve společnosti jdeme, tím méně je tam žen, ať už jde o obchodní společnosti⁷ či o politické pozice). Nemluvě o rozdělení péče o děti či další členy rodiny (z 98 % jsou na rodičovské ženy), která je většinou neplacená (každodenní péče o domácnost).

Nová dohoda pro Českou republiku přiznává, že „sociálně-ekologická transformace znamená proměnu společenských priorit“ směrem k péči o druhé, krajinu i životní prostředí. Patriarchát, který je založen na dominanci a násilí mezi členstvem společnosti, však stojí s takovou transformací v rozporu.

V diskusi se ukázalo, že toto téma vnímali přítomní muži a ženy odlišně. Muži rozporovali samotnou existenci politicko-sociálního systému založeného na dominanci (patriarchátu). Nesouhlasili ani s rozdělením společnosti podle genderových rolí, tedy posuzováním osob a zacházením s nimi na základě jejich biologického pohlaví. Ženy více zdůrazňovaly problematičnost současných hodnot a názírání na role žen a mužů ve společnosti. Diskuse odhalila, že je nutné se na tento problém více zaměřit a otevřít ho širšímu publiku. V budoucích diskusích o transformaci by bylo dobré upozorňovat na současné mocenské vztahy, zvědomovat vlivy a hodnoty, na kterých stojíme, a přemýšlet o tom, zda a jak je chceme přenést i do transformované a spravedlivější společnosti.

⁶ bell hooks mluví přímo o imperialistickém kapitalistickém patriarchátu založeném na nadvládě bílé rasy.

⁷ Pozn. editorky (NJ): Pokud je naším cílem ekologicko-sociální transformace, měla by být právní struktura a cíle obchodních společností podrobena hlubší eticko-právní debatě a postupné proměně. Snahu zvýšit podíl žen v jejich vedení při jejich současné podobě vnímám jako snahu o kooptaci žen do patriarchálního systému spíše než jako snahu o proměnu systému tak, aby byl vstřícnější k „ženským“ hodnotám.

U navrhovaných opatření bychom měli mít vždy na mysli, jak jejich realizace na ženy a muže dopadne. Například pokud budeme chtít podpořit bytová družstva, musíme se zamyslet nad členstvím žen a mužů. Neměli bychom předpokládat, že osoby žijící v jedné bytové jednotce jsou zaměnitelné. Dobrým příkladem jsou občanská shromáždění zmíněná v Nové dohodě. Ta jsou postavena na reprezentativnosti a musí tedy zohledňovat i zastoupení žen a mužů. Dalším příkladem může být obsazování různých orgánů, např. podnikových, zaměstnanci. I zde by mělo zůstat na paměti, že tyto orgány by měly být genderově vyvážené ve svém složení. Zapojení lidí do rozhodovacích procesů musí myslet také na závazky pečujících osob. Jednání by tedy neměla trvat do pozdních nočních hodin a měla by umožňovat přítomnost dětí.

Celou další kategorií, která propojuje patriarchát a nezbytné změny, je konstrukce mužství. Mužství vystavěné na dominanci a zabírání prostoru nebude například schopné vzdát se osobní automobilové dopravy a podobných nástrojů, které znemožňují transformaci. Ochrana přírody a ohleduplnost jsou v rozporu s právem dominovat a působit násilí.

Nová dohoda i EGD či jiné snahy o sociálně-ekologickou, spravedlivou a inkluzivní transformaci musí nutně projít feministickou kritikou. Staré struktury vystavěné na dominanci stojí v přímém rozporu se společností založenou na vzájemné péči a respektu.

Odkazy na literaturu:

hooks, bell, 2004: *The Will to Change. Men, Masculinity, and Love*. Washington Square Press

Šimáčková, Kateřina, Havelková, Barbara, Špondrová, Pavla (eds.), 2020: *Mužské právo aneb jsou právní pravidla neutrální?*, Wolters Kluwer.

Beardová, Mary, 2020: *Ženy a moc. Manifest*. Argo, Praha

5

Green deal(s), peníze a monetární politika

Záznam z diskuse, kterou vedl
Petr Doubravský a Jiří Silný.
Zapsal Petr Doubravský.

Peníze sehrávají zásadní roli v sociálních, ekologických i ekonomických vztazích. Jako prostředek směny je používáme při výměnách životně důležitých potřeb a zároveň jimi naše společnost oceňuje i přírodu (tzv. přírodní zdroje). Jako uchovatel hodnoty stojí peníze v jádru systému založeného na ekonomickém růstu. Uchovávají hodnotu dříve vyrobeného, i když dříve vyrobené svoji hodnotu ztratilo. Logika růstového systému pak tlačí jednotlivce, a zejména obchodní společnosti, ke snaze nejen získávat čím dál více peněz (a navyšovat tak nominální hodnotu svého bohatství) ale i ke snaze neustále zvyšovat reálnou produkci a využívat více a více energie i materiálů (obojí s výrazným dopadem na přírodní ekosystémy). Peníze se tak staly jednou z nejdůležitějších forem kapitálu, a tedy i nejvýraznějším prvkem kapitalistického systému. Většina peněz navíc vzniká skrze úvěry, kdy komerční banky půjčují nové a dosud neexistující peníze a očekávají jejich navrácení i s úroky, což ještě zvýrazňuje tlak na ekonomický růst.

Peníze přitom mohou být různé. Liší se jak jednotlivé státní měny napříč světem, tak různorodé lokální měny vznikající napříč komunitami s cílem posilovat lokální ekonomické i sociální vztahy. Peníze mohou mít různou formu, různé emitenty, různě nastavené oběhy a oceňování, různě nastavené krytí.

Máme-li se zbavit závislosti na fosilních palivech a ekonomickém růstu, je z výše zmíněného zcela zřejmé, že si musíme znovu zodpovědět otázku, jaké funkce mají peníze v naší společnosti plnit. Peníze a finanční mechanismy jsou přitom v dnešní společnosti opomíjené, nejsou předmětem veřejné debaty a málokdo penězům vůbec rozumí. Srozumitelnost peněz je přitom mj. jedním z kritérií pro jejich funkčnost uváděných W. S. Jevonsem.⁸

Zelená dohoda pro Evropu (dále EGD) přitom otázku peněz nijak neřeší. Předmětem veřejných debat a politik bývá tzv. zelené investování a tzv. *Corporate social responsibility*, kdy si jednotlivé finanční instituce nastavují vlastní pravidla udržitelnosti a udržitelného investování. Fosilní paliva jsou však základem téměř všech oblastí lidského života, a tak tyto politiky jsou sice často krokem kupředu, avšak řeší pouze primárně znečišťující odvětví. Absence řešení peněz a monetární politiky je jednou z oblastí nejvíce ukazujících na růstové paradigma, ve kterém EGD pracuje.

Nová dohoda, program sociálně-ekologické transformace pro Českou republiku, penězům věnuje celou jednu kapitolu. V kapitole „Peníze, které slouží lidem“ tak nalezneme několik bodů k daňovému systému, regulaci komerčních bank nebo požadavek podpory lokálních měnových systémů. Peněz ve smyslu české koruny jako naší státní měny a monetární politiky se Nová dohoda nedotýká.

Nová dohoda tak odráží širší problém chybějící debaty o monetární politice a roli peněz ve 21. století. Absenci této debaty navíc přispívá fakt, že monetární politika není předmětem rozhodování orgánů volených občany, ale tato oblast je vyjmuta a svěřena jiným institucím, nejvýznamněji České národní bance (a centrálním bankám v jiných zemích). Tento fakt není v evropském prostoru posledních 30 let zpochybňován, ale ani diskutován. Větší diskuse o monetární politice a penězích vůbec by mohla přispět k řešení této otázky v kontextu krizí, kterým naše společnost čelí.

⁸ Pozn. editorky (TT): Celým jménem William Stanley Jevons, britský ekonom žijící v době průmyslové revoluce, známý především díky představení tzv. Jevonsova paradoxu.

6

Ekosociální transformace a tzv. moderní technologie

Záznam z diskuse, kterou vedly
a zaznamenaly Naďa Johanisová
a Tereza Čajková, s použitím
poznámek Jirky Gutha.

Podnětem k setkání nad tímto tématem byla znepokojivá skutečnost, že tzv. moderní technologie jsou napříč naším mediálním a politickým prostorem vnímány prakticky jednoznačně kladně, a to včetně Zelené dohody pro Evropu (dále EGD) či volebních programů Strany zelených). Cílem setkání bylo proto formulovat rizika a problémy, spojené s moderními technologiemi. Nejprve jsme se pokusili o evokaci – každý označil v tabulce na flip chartu svůj postoj k pěti vybraných moderním technologiím:

Stanovisko (číslice označuje počet teček a tedy osob):	Kladné	Neutrální, nejisté, ambivalentní	Záporné
Umělá inteligence		5	2
Digitalizace (všeho)	3	2	
Robotizace výroby	3		1
Samořídící auta	1	3	
Chytré telefony	1	2	2
Sítě 5G		1	3

V další fázi si každý, resp. každá, vybral/a jednu z technologií a zapsal/a kritické postřehy, které jsme pak společně sdíleli:

Digitalizace: mazání stop, ztráta veřejné kontroly, závislost na elektrickém proudu, citlivost na přírodní i umělé elektromagnetické pole, sklon k zjednodušování (daně na jedno kliknutí?)

Umělá inteligence (AI): vymkne se kontrole (tzv. obecná umělá inteligence, která zatím vynalezena nebyla, ale kterou někteří vědci považují za další stadium po člověku, viz též slavnou hru Karla Čapka *RUR*), je zneužitelná padouchy, je náročná na elektřinu, vytěsnění lidských a emocionálních vztahů, málo víme, kde je a co dělá

Robotizace výroby: bere práci, zvyšuje nezaměstnanost, zvyšuje produkci (viz opět Čapkův román *Továrna na absolutno*), závislost na elektřině a kovech, unifikace výrobků

Chytré telefony: žrouti času a pozornosti, ztráta soukromí, spotřeba materiálů

Sítě 5G: narušení přirozených biorytmů, zdraví, spánku, úbytek druhů

Magda upozornila na další znepokojivou technologii, editování genů technologií CRISPR/Cas9. Tato nedávno vyvinutá technologie funguje jako jakési „genetické nůžky“ a umožňuje snadnou a rychlou úpravu genomu *in vivo* v živých organismech (včetně lidských zárodečných linií). Sady CRISPR jsou údajně dostupné ke koupi na internetu. Je zde velké riziko zneužití.

Nadiny závěrečné poznámky:

Co ji nejvíc znepokojuje:

1) Sledování (surveillance) je novou hrozbou, využívanou především totalitními režimy, jako je Čína. Pomocí velmi husté sítě kamer, sofistikovaných technologií identifikace podle obličeje a dalších moderních technologií jsou Číňané a další etnické skupiny v Číně kontrolovány a monitorovány „velkým bratrem“, jak popisuje např. Kai Strittmatter v knize *We have been harmonized*. Podle Paula Kingsnortha jsou ale první vlaštovky elektronické kontroly patrné i na Západě, což se začalo projevovat při kovidové krizi, kdy bylo možné elektronicky rozlišit očkované a neočkované, přičemž ti druzí se rázem stali občany druhé kategorie.

2) Ztráta zaměstnání – Firma Ford má celkovou hodnotu aktiv kolem 146 miliard dolarů a 200 tisíc zaměstnanců. Firma Uber, která využívá sofistikovanou internetovou platformu a jejíž většina pracovníků nejsou jejími zaměstnanci, má aktiva v hodnotě 82 miliard (více než polovinu, co Ford) a 22 tisíc zaměstnanců (skoro desetkrát méně než Ford). Technologie obecně nešetří práci, ale lidi. Umožňují, aby se firma stále více obešla bez svého největšího nákladu – lidí, co pro ni pracují. To je finančně výhodné pro firmu, ale je to katastrofa pro společnost. A také pro životní prostředí, protože úbytek pracovních míst je dalším faktorem, který tlačí na ekonomický růst. A ten, jak známo, se neobejde bez rostoucí spotřeby materiálů (tedy přírody) a energie.

3) Nárůst komplexních infrastruktur – Už Edward Goldsmith v roce 1978 či např. David Koro-wicz v knize *Fleeing Vesuvius* (2010) upozorňují, že budujeme stále další infrastruktury. Dopravní sítě, kanalizace, železnice, vodovody, plynová potrubí, elektrické vedení, mobilní, GPS a internetové sítě... Zmínění autoři ale upozorňují, že všechny tyto sítě vyžadují údržbu a finance. V současné době ale přecházíme na obnovitelné zdroje, které jsou méně energeticky vy-těžné než ropa či uhlí. Budeme mít prostředky na údržbu všech infrastruktur, které jsme vytvořili a na nichž jsme závislí?

4) Snížení kvality života – technologie nás tlačí do stále větší výkonnosti, pokud chceme zůstat součástí systému. Roste propast mezi těmi, kteří usilují o to zůstat součástí systému a být úspěšní, a těmi, kteří jsou méně výkonní, protože si tak dokonale neosedlali fosilní a industriální infrastrukturu a fungují na periferii industriálních systémů. Pro obě skupiny je ale život stále ob-tížnější, i když z různých důvodů.

EGD sází na technologie, na konkurenceschopnost, na růst. Podle E. F. Schumachera, autora knihy *Malé je milé*, by tak spadala do kategorie „splašeného stáda“, jehož krédem je, že naše problémy vyře-šíme dosavadními postupy. Schumacher se ale domnívá, že je třeba zásadní změna, a sází na skupinu, které říká „hledáči domova“. „Hledáči domova“ tuší, že je třeba zásadní obrat. Hledají technologie „s lidskou tváří“. Technologie, které jsou přiměřené a slouží člověku, nikoliv industriální výroba, která člověka vytěšňuje. Podle Schumachera je k tomu potřeba hlavně zbavit se strachu a zapojit před-stavivost.

Tereziny závěrečné poznámky:

Terezu Č. zajímají dopady technologického rozvoje na společnost a jejich problematické spojení s udržitelným rozvojem. K tématu nových technologií se dostala při psaní výzkumné zprávy, která zkoumala úlohu vzdělávání v období společenské a ekologické krize a hledala odpověď na otázku, co by mohlo být ve vzdělávání prospěšné zohlednit pro lepší zvládání výzev budoucnosti.

Na základě rešerše prognóz budoucího vývoje, publikovaných například Evropským systémem pro analýzu strategií a politik (ESPAS) či Programem OSN pro životní prostředí (UNEP), část této zprávy popisuje tzv. megatrendy, což jsou budoucí trendy, které vycházejí ze současnosti, zasahují dlouhé časové období a v mnoha případech ovlivňují celý svět.

Vyplývá z nich, že klima a ekosystémy planety zřejmě směřují k prohlubující se krizi či kolapsu a společnosti mohou pod tlakem těchto změn a souvisejících opatření čelit rostoucí názorové roztržičnosti a politickému populismu. Oblastí, kde se naopak očekává rozmach, jsou technologie. Nové technologie zahrnují internet věcí, umožňující vzájemnou propojenost fyzických zařízení (vozidel, domácích spotřebičů, atd.) a výměnu dat mezi nimi, či internet všeho, odkazující na vzájemnou propojenost různých technologií, procesů a lidí.

Dopady nových technologií na společnost mohou vypadat tak, že se mnohé stávající pracovní obory stanou nadbytečnými a další pracovní odvětví se výrazně promění. Automatizace by nezasáhla jen obory, které zahrnují analýzu informací, jako je například účetnictví a právo, ale vyhlídky na ni se nevyhýbají ani zemědělství, kde by umělá inteligence například mohla ve velkém monitorovat plodiny a dobytek.

Při spojení s udržitelným rozvojem existuje předpoklad, že technologie mohou mít potenciál ke zmírnění problémů, jako jsou klimatické změny. Nicméně, kromě vysoké spotřeby určitých surovin (kobalt, lithium, nikl, aj.) by hlavní problémy a skryté náklady takového scénáře byly vysoká spotřeba energie, nerovnosti v oblasti distribuce a aplikace či nedostatek transparentnosti, na což upozorňuje studie Vínuesy a kol. (2020).

Řada prognostických zpráv se shoduje v tom, že technologický pokrok otevírá prostor pro nové existenční hrozby. Naznačují, že zvýšená konektivita⁹ bude pravděpodobně vyvolávat napětí a vytvářet narušení na všech úrovních, uvnitř společností a států, i mezi nimi. Svět utvářený technologiemi tak může být sice spojen konektivitou, ale zároveň roztržštěný do různých směrů, od společností rozdělených kvůli základním vizím, hodnotám a pravdám až po autoritářské a technokratické režimy, které využívají digitální represe k ovládání obyvatelstva. Zpráva americké Národní zpravodajské rady (2021) upozorňuje na potenciál nových technologií „narušit to, co znamená být člověkem“, protože některé z jejich aplikací mohou přesahovat naše schopnosti představit si a pochopit jejich potenciální rozsah a dopad.

Nové technologie celkově obestírá velká míra neznámého, vedoucí k otázkám, zda vůbec můžeme vkládat naděje do něčeho, co ještě neexistuje či není dostatečně ověřeno. Navíc narůstají pochybnosti

⁹ Zde ve významu spojení či propojení elektronických zařízení umožňující výměnu dat.

o dopadech elektromagnetického záření na zdraví člověka a ostatních živých organismů, což s bezdrátovými technologiemi přímo souvisí. Přístup bezdrátového elektronického průmyslu, který postupně úspěšně lobuje za nařezávání zdravotních norem v této oblasti, nebudí důvěru.

V roce 2011 Světová zdravotnická organizace potvrdila, že záření z mobilních telefonů je pro člověka možným karcinogenem, ovšem k většímu zamyšlení, zda náhodou nejsou mobily nové cigarety, tehdy nedošlo. Přehlednou historii zkoumání účinků elektromagnetického záření na buňky a jeho působení na DNA (buněčná stresová reakce) napsal Martin Blank z americké Kolumbijské univerzity. V publikaci *Elektrosmog* (česky 2017) přibližuje vědecké poznatky o biologických účincích vyplývajících z nízkých, netermálních úrovní neionizujícího elektromagnetického záření, které vysílá řada zařízení, jež denně používáme v našich domácnostech a kancelářích. Obecně se uznává, že by měl být stanoven limit pro vystavení veřejnosti elektromagnetickým polím, ovšem při soustavném rozvoji nových technologií bezdrátový elektronický průmysl úrovně považované regulačními orgány za bezpečné překračuje. Zároveň se strategicky angažuje ve vědeckém výzkumu, takže k výsledkům, naznačujícím negativní dopady elektromagnetického záření, docházejí výzkumy nezávisle.

Vzhledem k tomu, jakou roli nové technologie mají v současnosti a mohou mít v blízké budoucnosti, by bylo nepochybně užitečné tématu jejich možných dopadů na živé organismy věnovat opravdovou pozornost.

Zdroje:

Blank, Martin, 2017: Doba jedová 7. Elektrosmog. Triton, Praha

Čajková, Tereza, 2021: Why is transformative education a vital response to the multiple challenges of the future? Bridge 47Network, EU. Dostupné: www.bridge47.org/sites/default/files/2021-07/foresight_and_sdqs.pdf

Vinuesa, Ricardo; Azizpour, Hossein; Leite, Iolanda; et al., 2020: The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. Nature Communications 11, 233. Dostupné: doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y

7

Nezbytná, zbytečná, destruktivní – jak lze určit sociální hodnotu práce?

Záznam z diskuse, kterou vedla a zapsala
Maja Hoffmann s použitím poznámek
Karolíny Silné.

Práce je jedna z nejdůležitějších součástí života v moderních průmyslových společnostech, a to na Západě i na Východě. V tomto směru nikdy neexistoval nějaký systémový rozdíl mezi kapitalistickými a socialistickými zeměmi. Ačkoliv je moderní společnost zaměřena na práci a je na ní silně závislá, chybí o ní až na výjimky kritická diskuse. Práce, „plná zaměstnanost“ a ekonomický růst jsou chápány jako cíle samy o sobě a za prospěšné jsou považovány všechny možné druhy práce, a to nezávisle na jejich skutečném obsahu a cílech či negativních dopadech na společnost a životní prostředí.¹⁰ Podobně je na růst a na zaměstnanost zaměřena většina návrhů veřejných politik typu Green New Deal. „Tvorba pracovních míst“ tu bývá explicitně stanoveným cílem, nerozlišují ale mezi jednotlivými typy práce, s výjimkou důrazu na „zelená pracovní místa“. (Důraz na pracovní místa a spolupráci s odbory ostatně razí i Nová dohoda, kterou v české společnosti představila iniciativa Re-set, jak potvrdil jeden z účastníků.)

Celkově se tento pohled na práci mění jen pomalu. V rámci koronavirové epidemie jsme například v praxi viděli, že skutečně existují rozdíly mezi různými typy zaměstnání a jejich důležitostí pro společnost: některé typy práce jsou důležité pro to, aby společnost mohla fungovat, zatímco jiné typy bylo možné přerušit nebo omezit, aniž by to mělo nějaké bezprostřední negativní důsledky. Proběhly široké diskuse o „nezbytné práci“, „pracovnících v první linii“ nebo o „základní infrastruktuře“, jako je zdravotní péče, produkce potravin a prodej základních potřeb. To souvisí i s debatami o tom, co antropolog David Graeber nazval *bullshit jobs*.¹¹

Co se týče ekologické krize a nutné socio-ekologické transformace, je evidentní, že práce je v mnoha směrech ekologicky problematická, a speciálně určité typy práce. To je akceptováno i nejvyššími politickými místy, viz např. „uhelné komise“, které se v ČR a v Německu zabývaly neudržitelnými místy v uhelném průmyslu, či „taxonomii pro udržitelné aktivity“ v Zelené dohodě pro Evropu.

V posledních letech se také množí výzkumy, zaměřené na ekologické dopady pracovních činností. Nedávná studie autora Philippa Freye z roku 2019 spočítala, že abychom zůstali pod úrovní oteplování 2 °C, musela by pracovní doba v zemích OECD klesnout na 5,5 hodin – ne za den, ale za *týden*. Jiná, podrobnější studie, zaměřená na rakouskou ekonomiku, dochází k závěru, že pokud bychom brali nutnost omezení emisí skleníkových plynů vážně, bylo by nutné omezit a přeorganizovat práci ve všech sektorech ekonomiky. Navíc je zhruba 30 % pracovních míst strukturálně závislých na fosilních palivech, tudíž nejsou udržitelná a bylo by třeba je zrušit do roku 2035, alespoň dočasně.¹²

¹⁰ Pozn. recenzenta: Tlak na ekonomický růst a pojetí práce, které autorka kritizuje, jsou vzájemně propojené. Závislost na námezdní práci jako zásadním způsobu uspokojování základních potřeb a současně stále zvyšování produktivity vede k systémovému tlaku na ekonomický růst (ekonomika musí produkovat stále víc, aby se vytvářela pracovní místa, která automatizace, offshoring apod. likvidují).

¹¹ Pozn. editorky (NJ): Volně přeloženo: „práce na hovno“. Jedná se o práci, která může být dobře placená a prestižní, ale je zbytečná a nesmyslná, jak roznívá David Graeber ve své knize *Bullshit Jobs: a Theory* (2018, London: Allen Lane). Ovšem David Graeber hovoří i o jiném (vlastně opačném) typu „práce na hovno“ (nazývá je *shit jobs*), kdy lidé dělají důležité věci (např. pečující, uklízeč profese), ale jejich nositelé přitom nejsou dostatečně společensky a finančně ohodnoceni.

¹² Pozn. editorky (NJ): Zdrojovým dokumentem je zde nepublikovaný diskusní text autorky kapitoly a ekologického ekonomu Clive Spashe.

Existují tedy data, která naznačují, že je třeba do hloubky reorganizovat veškerou práci tak, aby spotřebovávala obnovitelnou energii (a tedy energetickou bázi, která má zcela jiné vlastnosti než fosilní zdroje), a část pracovních míst je třeba zároveň radikálně omezit, případně zcela ukončit. Situaci komplikuje to, že jsou práce, které nelze jen tak stopnout, protože mají zásadní význam pro fungování společnosti. Jiné práce naopak význam pro společnost nemají a lze je chápat jen jako ztrátové z hlediska spotřeby energie.¹³ A jsou další práce, kterých naopak potřebujeme víc, jako je péče o životní prostředí či o lidi. Dále celou věc komplikuje fakt, že existují práce, které jsou dnes klasifikovány jako nezbytné, a zároveň jsou nepříjemné z hlediska omezování klimatických změn, například práce v leteckém, chemickém, ocelářském, cementářském průmyslu či práce v těžbě a zpracování fosilních paliv. V neposlední řadě je to i sektor obrany (!).

Abychom dokázali toto základní dilema, provázející socio-ekologickou transformaci, vyřešit, potřebujeme různé přístupy v různých odvětvích. Bude třeba rozlišit práce, které je třeba neprodleně stopnout, od jiných, které bude možné naopak podpořit. Zároveň bude třeba přistoupit k systému přidělů fosilní energie, postupného přechodu na novou energetickou bázi (obnovitelné zdroje) a přitom usilovat o to, aby se minimalizovaly negativní sociální dopady a konflikty. To vyžaduje nové formy rozhodovacích procesů a zároveň strukturovaný a vědecký přístup¹⁴, který by rozlišil jednotlivé druhy práce. Nic takového zatím neexistuje. Je proto třeba přemýšlet o tom, které typy práce (ne)jsou nutné k podpoře života, a to jak života společnosti, tak života jako takového. Jak tedy určit společenskou hodnotu a cíle práce? Na základě čeho a podle jakých kritérií můžeme rozlišit různé typy práce?

Po tomto Majině úvodu následoval brainstorming a diskuse o možných řešeních. Následuje shrnutí této diskuse.

Změna postojů

Jedna cesta je změna pohledu na ekonomickou produkci: začít přemýšlet o tom, zda je (určitá produkce) cenná pro společnost nebo pro místní společenství, zda má ekologickou hodnotu, zda je produkce lokalizovaná a pro koho jsou dané produkty určeny. Navíc bychom měli přehodnotit náš postoj k práci a přemýšlet o tom, jak hodnotíme druhé na základě jejich práce, a také o tom, co vlastně skutečně potřebujeme jako společnost pro naše vlastní přežití a přežití přírody, a jak bychom mohli vzájemně spolupracovat a organizovat se s vizi takového cíle.

Na individuální rovině jsme diskutovali o tom, že být zaměstnancem znamená většinou pracovat v hierarchické struktuře v podmínkách podřízenosti a nadřízenosti. To by se mělo změnit. Změna perspektivy s tím spojená by mohla a měla vést zároveň k větší skromnosti.

¹³ Pozn. recenzenta: V současném nastavení společnosti mají nicméně tyto práce význam jako zdroj výděлку – umožňují lidem uspokojovat jejich potřeby.

¹⁴ Pozn. recenzenta a editorky (NJ): Z textu vyplývá určité napětí mezi snahou o vědecký přístup (budou za nás rozhodovat odborníci?) a řešením „zdola“, formou celospolečenské diskuse, které je naznačeno diskusní formou druhé části sezení.

Jedna účastnice mluvila o tom, jak svou nedávnou nezaměstnanost prožívala jako období, kdy měla čas na různé věci a žila zajímavější život než dřív. Diskutovali jsme i o populárním fóru na on-line platformě Reddit, nazvaném *Protipráce: nezaměstnanost pro všechny, nejen pro bohaté!* (www.reddit.com/r/antiwork/). Jestliže vnímáme práci jako něco, co škodí přírodě, tak by mohli být lidé placeni i za to, že nepracují, a tedy neškodí.

Veřejné politiky

Diskutovalo se o možnosti zkrácení pracovní doby – údajně již za první republiky byla v kancelářích sedmihodinová pracovní doba. Účastníci navrhovali i nepodmíněný základní příjem, který by mohl pomoci „vyplít“ některé druhy práce, dodat větší hodnotu neplacené a „neproduktivní“ práci, a zároveň by snižoval nerovnosti v příjmech a ve vlastnictví, které rozdělují naši společnost.

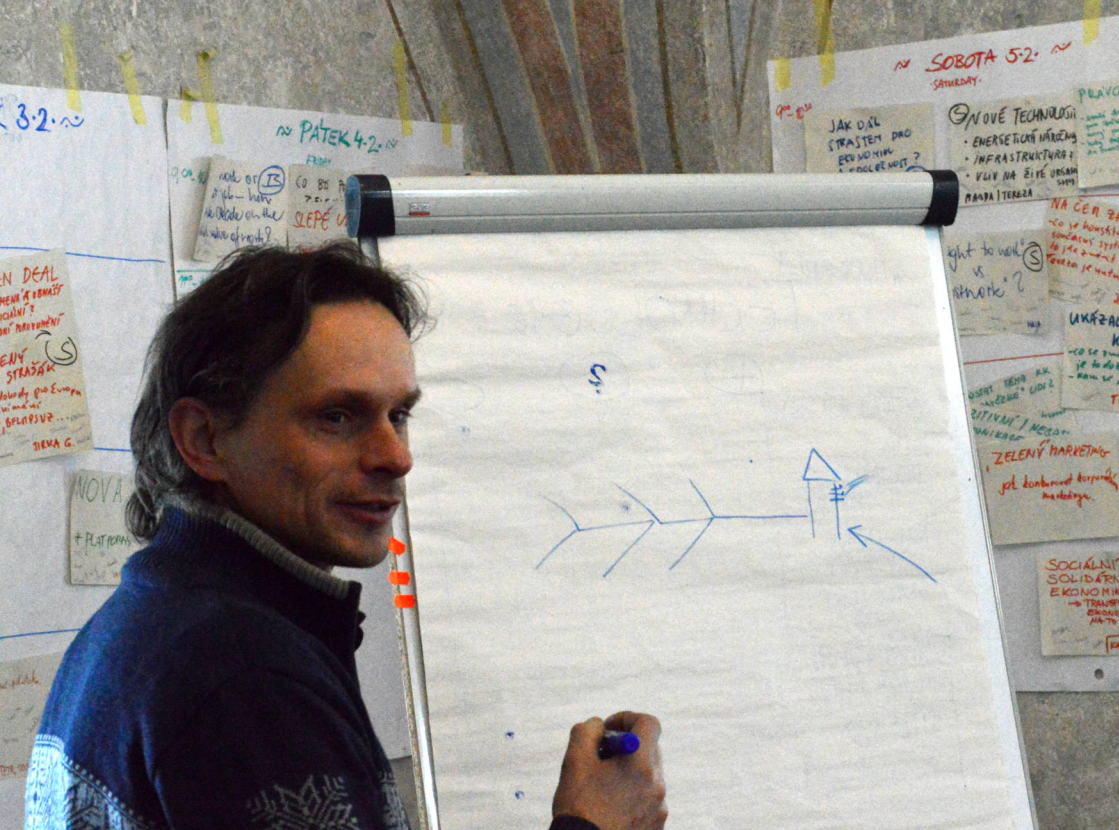
Kritéria hodnocení

Někdo uvedl jako možné kritérium k hodnocení společenské hodnoty práce potěšení, radost a pocit štěstí, které přináší daná aktivita či spotřeba jejích produktů. To v praxi nemusí být snadné. Jak hodnotit práci v kosmetickém salonu či umělecké a kulturní aktivitu, které přísně vzato nejsou nezbytné pro fungování společnosti, ale činí lidi šťastnými či jsou dokonce klíčové pro jejich duševní zdraví? Nebude snadné najít konsensus ohledně toho, co je smysluplná práce a co je nezbytná práce či „práce na hovno“, protože i potřeby, radosti či přesvědčení o tom, co je důležité, mohou být „falešné“ a ovlivněné sledováním reklamy. To nás směřuje k dlouhodobé debatě o základních lidských potřebách, včetně těch nemateriálních, různých způsobech, jimiž mnohou být naplněny, i o tom, zda jsou konečné nebo nekonečné.

Subjektivní hodnocení může také být problematické, protože i aktivita chápáná jako radostná může mít škodlivé ekologické účinky. Někdo proto navrhoval, že by přece jen bylo nejlepší začít s kritériem ekologického dopadu práce. Protože ve všem, co děláme, interagujeme s přírodou, je základní otázkou, zda svou práci přírodu podporujeme, nebo ničíme.

Systematičtější přístup by vycházel ze současné reality. Mohla by vzniknout matice či tabulka, v níž by různá zaměstnání byla hodnocena plus body za typy a množství potřeb, které uspokojují (a podle toho rozdělena na nezbytná/sekundární/nepotřebná). Naopak minus body by dostávala za to, jak moc škodí, a pokud působí destruktivně, zda mohou být přizpůsobena nebo transformována.

Lze shrnout, že jakkoliv taková debata o společenské hodnotě práce není snadná, je třeba se jí věnovat. Úzce to souvisí s tím, kam chceme jako společnost směřovat.

8

Komunitní energetika v ČR

Záznam z diskuse, kterou vedl Standa Kutáček. Zapsal Standa Kutáček.

Pod pojmem komunitní energetika si můžeme představit bytový dům s fotovoltaikou na střeše, který funguje jako jedno odběrné místo. Dalším příkladem jsou obce např. s centrálním zásobováním teplem z obecní biomasové výtopny nebo obecní budovy napojené na teplovod z bioplynové stanice, fotovoltaiky na obecních budovách zapojené do jednoho systému a celá řada dalších kreativních řešení podle místních podmínek.

Česká republika měla již do konce roku 2020 transponovat do svého právního řádu evropskou směrnici o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou. A dále do konce června 2021 směrnicí o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Ani jedno se nestalo. *[Doplnění: Po termínu konání našeho semináře, dne 19. 5. 2022, přišla Evropská komise s dalšími kroky k vynucení splnění tohoto závazku. Česko musí do dvou měsíců přijít s návrhem konkrétních kroků, jak tyto směrnice plně implementuje do svého právního řádu. Pokud to nesplní, hrozí od Evropské komise citelné postihy.]*

Obě výše uvedené směrnice by přitom umožnily občanům Česka lokálně vyrábět a efektivně sdílet energii, zejména z obnovitelných zdrojů. V současné situaci rostoucích cen energie není bez zajímavosti, že lidé v Česku mohli již dva roky na elektřině významně šetřit; namísto toho čteme zprávy o rekordních ziscích polostátní energetické firmy ČEZ, právě díky rostoucím cenám energií – ziscích zaplacených právě těmi občany ČR, kteří si již dávno mohli elektrickou energii levně vyrábět sami a čile ji mezi sebou sdílet. To bychom ovšem možná nyní nemohli číst oslavné články na rekordní zisky ČEZ. Kdoví, třeba to spolu nějak souvisí.

Na podporu dobré transpozice energetických směrnic EU iniciovali Frank Bold a Hnutí Duha vznik Unie komunitní energetiky, lobbingsové platformy. Unie si stanovila následující cíle:

- 1) prosadit jasná a srozumitelná legislativní pravidla pro vznik a rozvoj decentralizované a komunitní energetiky,
- 2) nastavit stabilní dotační podmínky, které urychlí rozvoj projektů komunitní energetiky,
- 3) zajistit, aby strategické a koncepční dokumenty počítaly s komunitní energetikou a decentralizací jako s důležitým prvkem modernizace české energetiky,
- 4) sdílet získané know-how pro realizaci projektů,
- 5) být strategickým partnerem pro občany i stát v tématu komunitní energetiky a decentralizace.

Ruská agrese na Ukrajině dodala celé aktivitě na naléhavosti. Podle studií citovaných Unií pro komunitní energetiku by rychlý rozvoj komunitní energetiky (zejména solárních elektráren, ale i větrných) mohl potenciálně pokrýt až osminu spotřeby elektrické energie v ČR. Je zřejmé, že kromě velkých investic do úspor energie, využívání odpadního tepla či velkých solárních a větrných projektů mají své místo v transformaci energetiky v Česku i komunitní řešení, jejichž podstatou je uspokojovat potřeby místních členů, namísto generování zisku.

V následujícím roce až dvou tedy proběhne „lobbystická bitva“ mezi zastánci ekonomické demokracie a strategické bezpečnosti decentralizované energetiky v ČR, a současnými velkými hráči na energetickém poli, kteří si nebudou chtít jen tak nechat sebrat část pohodlných příjmů od obyvatel. Určitě se vyplatí situaci sledovat přímo u zdroje: www.uken.cz.

9 ESG a ti druzí – rozprava

Záznam z diskuse, kterou vedl Standa Kutáček. Zapsal Standa Kutáček podle zápisu Jirky Gutha.

V souvislosti s implementací strategie Zelená dohoda pro Evropu Evropské komise z roku 2019 (dále EGD) budou od roku 2023 všechny velké firmy s více než 250 zaměstnanci povinny uvádět klíčové údaje o environmentálních a sociálních dopadech své činnosti a o systému řízení společnosti (Environmental, Social and Corporate Governance, zkráceně ESG) ve svých výročních zprávách podle směrnice CSRD¹⁵ a nových EU standardů. Již od ledna 2022 je účinné Nařízení EU o Taxonomii udržitelných aktivit.¹⁶ Investoři jsou také povinni zveřejňovat informace o udržitelnosti podle nařízení SFDR¹⁷, které je nařízením s přímou platností pro členské státy, a proto vyžadují tato data i po svých firemních klientech.

Zatímco ve veřejném diskursu se někde stále ještě diskutuje o tom, zda je EGD dobrý či špatný, různí aktéři na něj vyjadřují různé názory, realita se posunuje mílovými kroky kupředu a již nyní probíhají a asi rok budou probíhat konkrétní kroky k jeho implementaci. V tuto chvíli je již poměrně přesně dáno, kdo a co bude muset dodržovat a reportovat. Otázkou tedy nyní není diskutovat o tom, co by to mělo být, ale zjistit, co dopadá na konkrétní firmy, a implementovat to do firemních politik a reportů.

Vše směřuje ke splnění klíčových benchmarků¹⁸ v oblasti omezení dopadu klimatické změny s cílem zvýšení průměrné globální teploty o 1,5 °C s žádným nebo omezeným překročením, se zohledněním dalších podcílů klimatické politiky EU.

Z diskuse na semináři bylo zřejmé, že pro všechny je to problematika zcela nová a velmi komplexní a bude trvat nějakou dobu, než budou všemi aktéry pochopeny i poslední důsledky těchto opatření. Diskuse se točila mj. kolem možných sankčních mechanismů pro firmy, které nebudou požadavky splňovat. Je zřejmé, že přímých sankcí je poskrovnu. Vyplyvá to z koncepce, kterou Evropská komise zvolila, a to ovlivňování celého tržního prostředí. Je tedy pravděpodobné, že zejména u velkých investic nebude prakticky možné vyhnout se splnění požadovaných standardů udržitelnosti, protože jejich neplnění by takový projekt zařadilo do kategorie „velmi rizikový“, tedy velmi obtížné financovatelný.

V debatě zazněly některé otázky, na které nebylo možné odpovědět na místě – například nakolik se pravidla budou vztahovat na komunální podniky, kdo bude vyhodnocovat naplňování požadavků těchto opatření, zda jsou zahrnuty specifické ukazatele dopadu na globální Jih apod.

Dále je uveden přehled klíčových opatření pro představu komplexnosti celé změny a pro další nasměrování případných zájemců o podrobnější pochopení situace.

Přehled vývoje legislativního rámce pro reporting

1. Referenční hodnoty EU pro transformaci hospodářství (Climate, Paris-aligned, sustainability benchmarks): 30. 4. 2020

¹⁵ NFRD / CSRD = Non-financial Reporting Directive/Corporate Sustainability Reporting Directive, Směrnice Evropské komise zavádějící reportovací povinnosti pro velké firmy.

¹⁶ Klasifikační systém, určuje firmám i investorům, co je udržitelná aktivita.

¹⁷ SFDR = Sustainability finance disclosure regulation, Nařízení EU o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností.

¹⁸ Pozn. editorky (NJ): „Benchmarky“ jsou určité standardy či normy, které by daná firma měla splnit.

2. Nařízení o zveřejňování informací v odvětví finančních služeb (SFDR): 10. 3. 2021
Regulatory Technical Standards – forma a indikátory dopadů: 1. 1. 2022
3. Nařízení o rámci pro usnadnění udržitelných investic (Taxonomie):
1. 1. 2022: Technická screeningová kritéria pro klima
1. 1. 2023: Technická screeningová kritéria pro ostatní oblasti
4. Standard pro zelené dluhopisy (Green bonds – účelem je financování a podpora „zelených projektů“): návrh v červnu 2021
5. Směrnice o nefinančním reportingu/o udržitelnosti (NFRD – CSRD): účinná od finančního roku 2023

Podrobněji k SFDR

Nové povinnosti účastníků na finančních trzích (zjednodušeně řečeno banky, pojišťovny, investiční fondy a další) přináší nařízení SFDR (Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector). Je třeba si všimnout, že se jedná o nařízení s přímou platností pro členské státy. Na rozdíl od opatření typu „směrnice EU“ tedy nepředpokládá proces transpozice do národního práva členských států.

Toto nařízení je krokem k masivnímu zapojení soukromého kapitálu do financování přechodu k udržitelným aktivitám, který nastolila Evropská komise v EGD.

Nařízení SFDR již v roce 2022 po cílových společnostech vyžaduje:

1. **zveřejnění politiky v oblasti ESG rizik** založené na ESG analýze jejich investičního portfolia,
2. **compliance statement** (prohlášení o souladu) ohledně sledování negativních ESG dopadů,
3. **poskytování ESG informací klientům v předmluvní dokumentaci dle čl. 6 Nařízení SFDR**, na základě ESG analýzy finančních rizik týkající se návratnosti produktů, z důvodů vyloučení odpovědnosti za škody vzniklé z nesplnění povinnosti řádného informování klienta o rizicích,
4. **zveřejnění zásad odměňování** – rozhodnutí o tom, zda a jak jsou ESG kritéria integrována do odměňovacích systémů, a zveřejnění souvisejících zásad.

V případě, že se dotčené společnosti rozhodnou sledovat a aktivně řídit negativní ESG dopady své činnosti, musí dále:

1. povinně zveřejnit **politiku náležitě péče**,
2. vyhodnotit své investiční portfolio podle nařízení o Taxonomii (tedy zjednodušeně řečeno roztrdit ho na aktivity udržitelné a neudržitelné, podle metodiky EU).

Podobně jsou do nejmenších implementačních a legislativních detailů rozpracované další oblasti opatření zmiňovaných v tomto příspěvku. Je nemyslitelné postihnout je zde nějak souhrnně. U nás se tématem do hloubky zabývá mezinárodní expertní právní skupina Frank Bold se sídlem v Brně (dříve Ekologický právní servis), která o ESG podrobněji informuje na svých webových stránkách. (viz záložka „Měříme udržitelné podnikání“).

10

Obchodování s emisními povolenkami EU jako nástroj Green Dealu

Záznam z diskuse, kterou vedl Áron Tkadleček. Zapsal Áron Tkadleček podle zápisu Petra Doubravského.

Blok začal představením fungování obchodování s emisními povolenkami v Evropské unii (EU ETS), následně jsme se v diskusi dostali i k dalším souvisejícím tématům.

Jak funguje EU ETS? Velká část firem na území EU produkujících emise CO_2 musí odevzdávat emisní povolenky. Buďto je dostávají (zadarmo), nebo je získávají v dražbě. Následně si je mohou mezi sebou prodávat. A za každé období je musí odevzdat. V současnosti se většina povolenek draží. Peníze z emisních povolenek jdou do modernizačního fondu, ze kterého je financována modernizace energetiky. Co však znamená modernizace energetiky? V současnosti jsou v Česku financovány například i plynové elektrárny.

Podle ekologického ekonoma Hermana Dalyho má mít nastavení procesů při vytváření regulace (například pomocí emisního obchodování) tři fáze: určení velikosti (měřítko), určení distribuce a vytvoření trhu. Emisní povolenky emitují členské státy.

Ze začátku byly povolenky nastavené tak, aby byly výhodné pro firmy – bylo jich více, cena byla na nule atd., aby vůbec znečišťovatelé na regulaci přistoupili. V roce 2019 se začala cena výrazně zvedat. V den semináře odpovídá cca 95 EUR za tunu, což je 3× více než před rokem.

Kritika fungování systému:

- 1) Komodifikace a role motivací – je dobré rozšiřování tržních mechanismů i na přírodu, nemá být snižování emisí vnímáno jako správné samo o sobě, a ne jako prostředek zisku?
- 2) Velcí hráči a nastavení trhu – velké firmy dostávají stále podstatnou část povolenek zadarmo, jsou tím zvýhodněné oproti jiným, de facto dotované.
- 3) Dochází k „únikům uhlíku“ – kvůli uznávání offsettingových kreditů nebo tím, že se znečištění přesouvá jinam, kde není uhlík cenově zatížen, ať už do jiných míst, například za hranice EU, nebo do jiných sektorů, nezahrnutých v EU ETS.
- 4) Spekulace – z povolenek se stala komodita na burze, spekuluje se s nimi, což nijak nesouvisí s jejich účelem. Spekulace také možná stojí za prudkým růstem ceny.

Zdražování energií:

Větší vliv než emisní povolenky na něj má spíš zdražování plynu, kterého je málo kvůli ekonomickému růstu, odstavování uhelných elektráren a politice Ruska. Martin popisuje zkušenost s oscilací cen energií, kterou zažil na vlastní kůži ve firmě. V letech 2018–20 byly energie dole, loni opět zdražily, a pak zase klesly.

Co s tím může udělat stát?

Jakou roli má stát v rozvoji nových odvětví? Mohl by například mít strategické rezervy i v oblasti energií a díky nim ovlivňovat ceny? Můžeme navázat na zkušenost z první republiky, kdy se rozvíjela elektrodružstva, elektrifikační družstva. Spíše negativně se lze poučit z historie podpory obnovitelných zdrojů energie v České republice, kde stát nejdřív solární a větrné zdroje mohutně podpořil, což zajistilo jejich

bouřlivý rozvoj, ale s klesající cenou technologií podporu nesnižoval a musely tak být vynaloženy velké veřejné náklady. V následujícím období pak byla naopak státní podpora tak malá, že se obnovitelné zdroje téměř nerozvíjely. Důležité je vzít v potaz také strukturu trhu s energiemi – ovládnutí velkými firmami, elektrická distribuční síť je například vlastněna ČEZem.

Lze hledat paralely i při vystavení zemědělců tržním mechanismům. Zásadní je, od koho mohou nakupovat a komu prodávat. Farmář se může ocitnout v kleštích, kdy od těch samých firem nakupuje osivo, hnojiva a zemědělské náčiní a zároveň těm samým prodává výpěstky.

11

Proměna energetiky zdola

Záznam z diskuse, kterou vedl Karel
Srdečný. Zapsal Karel Srdečný.

Energetiku neovlivňují jen státní a evropské předpisy a světové ceny energií. Podíváme se, jak ji proměňují jednotliví lidé i drobní hráči.

Občan, fyzická osoba, stavebník

Aby stavba (typicky rodinného domu) mohla dostat stavební povolení, musí mimo jiné splnit požadavky na energetickou náročnost. To znamená, že musí být docela slušně zateplena (staré domy mají půl metru tlusté zdi z cihel, stěny novostaveb by měly izolovat jako 3 m tlustá cihelná zeď). Musí také vykázat dostatečně nízkou spotřebu „neobnovitelné primární energie“. Zjednodušeně jde o to, kolik uhlí, plynu a uranu se musí vykopat ze země, aby v domě bylo teplo a světlo atd. Pro splnění tohoto požadavku obvykle nestačí důkladné izolace a vytápění tepelným čerpadlem. Je třeba dům doplnit třeba krbem na dřevo, solárním systémem pro ohřev vody nebo fotovoltaikou.

Rovněž je tu tlak na snižování emisí, který od září 2022 přináší zákaz provozu kotlů 1. a 2. emisní třídy a kotlů tak starých, že ani žádnou emisní třídu nemají.¹⁹ Pro některé majitele rodinných domů je to příležitost vyměnit uhelný kotel za kotel na dřevo.

A pak je tu komfort nebo lenost. Někdo chce mít vytápění bez starostí a bez práce – pokud není k dispozici zemní plyn, pořídí si tepelné čerpadlo. Mnoho firem nabízí k tepelnému čerpadlu ještě fotovoltaiku. I když nejde ekonomicky o příliš vhodné řešení, pod vlivem marketingu si tuto kombinaci leckdo pořídí.

Jiným důvodem pro pořízení vlastního zdroje je potřeba energetické nezávislosti. Na elektřině v současném rodinném domě závisí téměř všechno: bez elektřiny často ani neteče voda nebo nefunguje kotel na dřevo. Proto může být dobré mít vlastní zdroj (s akumulátorem), který při výpadku sítě zajistí základní fungování domu.

A tak dnes pořizují fotovoltaický systém i ti, kteří se nikdy o ekologické zdroje nezajímali.

Past energetické chudoby

Energetická chudoba je definována tak, že lidé nemají dost peněz na to, aby měli doma teplo tak, jak potřebují. Ale někteří lidé do této definice nespadnou, protože jsou lapeni v pasti energetické chudoby trochu jinak. Mají sice na provoz topení, ale už ne na investici do jeho obnovy. Místo, aby si pořídili komfortní a ekologické tepelné čerpadlo, dál topí levným uhlím či odpadky. „Kotlíková dotace“ mnohým pomohla, ale ne těm nejchudším – těm, kteří si neuměli vyřídit žádost, neměli na projekt a už vůbec nedokázali předfinancovat nákup nového zařízení – dotace se vyplácela zpětně.

¹⁹ Pozn. editorky (NJ): Emisní třída vyjadřuje, jaké množství škodlivých emisí kotel vypouští. Rozlišuje se celkem 5 emisních tříd. Rozdělení vychází z hodnocení účinnosti a emisí dle normy ČSN EN 3035:2012. Kotle 1. emisní třídy produkují nejvyšší množství emisí a zároveň dosahují nejnižší účinnosti. Naopak zařazení do 5. emisní třídy značí ekologický kotel.

Developeři

Drtivá většina developerů má jednoduché pravidlo: lacině postavit a drahο prodat nebo pronajmout. Proč tedy investovat do úsporných opatření, když provozní náklady bude platit někdo jiný? Jedním důvodem je evropská legislativa – nové budovy musí být stavěné „s téměř nulovou spotřebou“! (To, že české předpisy mají „téměř nulu“ mnohem vyšší než jiné státy EU, je něco, co se kdykoli může změnit.)

Přibývá developerů, kteří chtějí stavět skutečně energeticky úsporně. Nabízet ekologické a energeticky úsporné řešení jako pozitivní vlastnost domu. V Praze už se kancelářské a komerční budovy staví téměř vždy s nějakou certifikací kvality (nejčastěji LEED či BRREAM). Součástí hodnocení je i spotřeba energie a vody a využití obnovitelných zdrojů (a mnoho dalších parametrů). Certifikované budovy se začínají stavět i v dalších větších městech (Brno, Ostrava).

Novostavby bytových domů či administrativních budov už fotovoltaiku berou jako přirozenou součást stavby, bez níž se neobejdou. U některých budov pak někdy vzniká konflikt: využít střechu pro obyvatele (pobytové terasy, zelené střechy, sportoviště), nebo pro fotovoltaiku?

Developeři bytových domů dnes koketují s myšlenkou, že by pro byty zajišťovali i dodávky energií. Samozřejmě s využitím fotovoltaiky, elektřiny a tepla z kogenerace nebo tepla z tepelného čerpadla či plynové kotelny. To může být výhodné pro obě strany: byty získají energii levněji než ze sítě, provozatel bude mít zajištěný stabilní odběr. Riziko je zřejmé: pokud se časem někdo rozhodne ze systému vystoupit, možná se bude muset odstěhovat.

Podnikatelé, firmy

Tak jako ostatní, i podnikatele tlačí ke stavbě (či rekonstrukci) energeticky úsporných budov legislativa.

Pro většinu podnikatelů také až donedávna nebyla cena energií významnou položkou v nákladech, často šlo o jednotky procent. S rostoucí cenou energií to přestává platit. Některé firmy také již vyčerpaly snadné a levné cesty ke snížení nákladů anebo mají volný kapitál. Jejich rozhodování ovlivňuje i nabídka dotací. Proto se v současnosti poměrně masivně staví fotovoltaické elektrárny na střechách výrobních hal, skladů i supermarketů. Zde obvykle není problém veškerou výrobu spotřebovat okamžitě.

Stejně tak přibývá i firem, které záměrně zdůrazňují své ekologické kvality, například uhlíkově neutrální provoz. Tady nejde o investici, ale o marketing, kde platí jiná měřítka. Postoj „Jestli se ta investice do několika let nevrátí, nebudeme se do toho vůbec pouštět“ je nahrazen přístupem „Určitě to chceme udělat, musíme jen zjistit, jak to udělat co nejefektivněji“. Rostoucí ceny energií pak způsobují, že vedlejším efektem marketingu je i snížení provozních nákladů.

Doplnění autora (2. května 2022):

Text vznikl v době před ruskou invazí na Ukrajinu a od té doby se situace v energetice výrazně změnila. V této chvíli nevíme, jaké všechny důsledky přinese. Dá se čekat, že odklon od zemního plynu bude mnohem rychlejší, než se předpokládalo.

Pro domácnosti je řešením vyměnit plynový kotel za tepelné čerpadlo. Na venkově lze čekat i návrat od plynu zpět ke dřevu či uhlí. To, spolu se silně rostoucím zájmem o fotovoltaické elektrárny, významně zvýší poptávku po elektřině. Rozvodné sítě mohou narazit na technické limity – další spotřebiče a zdroje nebude možné připojit bez významnější rekonstrukce. Zvýší se i nároky na regulaci sítě, což pravděpodobně povede ke zdražení elektřiny (resp. poplatků za distribuci).

Zdá se také, že se uzavřela jedna z cest k decentralizaci elektroenergetiky – menší plynové kogenerační jednotky, které vyrábí elektřinu i teplo (ideální pro hotely, nemocnice aj.) už se budou používat minimálně.

V této chvíli nelze dále odhadnout, jaké další změny energetiku čekají.

12

Konvivialita – jak dobře žít spolu?

Záznam z diskuse, kterou vedl
Jiří Silný. Zapsal Jiří Silný.

Konvivialita je odvozena od „con–vivere“, žít společně. Lze to tedy překládat jako schopnost, umění spolužití, pospolitosti. Slavný kuchař-filozof Jean Anthelme Brillat-Savarin tak označoval přátelské pobývání pospolu, družnost, sociabilitu.

Termín začal používat v polovině minulého století radikální kritik průmyslové civilizace Ivan Illich, který propojoval myšlenky katolické sociální nauky s marxismem a spolupracoval s lidmi, jako byl Erich Fromm nebo Paolo Freire.

Illich psal: „Konvivialitu chápu jako protiklad průmyslové produktivity... Přejít od produktivity ke konvivialitě znamená ustavit na místě technické hodnoty hodnotu etickou.“

„Konviviální společností nazývám takovou společnost, kde je moderní nástroj ve službách osoby integrovaný do kolektivu a nikoli ve službách sboru specialistů. Konviviální je společnost, kde člověk kontroluje nástroj.“

Přitom „nástroj“ je všechno, čeho člověk používá, nejen technologie, ale třeba i instituce. Illich např. kritizoval moderní systémy školství nebo zdravotnictví pro jejich dehumanizující charakter.

Illich chce, aby nástroje sloužily lidskosti. Hodnotám solidarity a důstojnosti. Jeho koncept konviviality je emancipační, jde mu o autonomii a kreativitu, ale svobodu přitom chápe jako svobodu vzájemné závislosti.

Illichovo myšlení inspirovalo mnohé v prostředí teologie osvobození i v environmentálním hnutí a o konvivialitě se mluví v rámci debat o nerůstu. Vzniklo také mezinárodní hnutí „konvivialismu“, které vydalo už dva manifesty.

K Illichově inspiraci se hlásila i řada účastníků našeho konviviálního sdílení myšlenek, včetně Nadi Johanisové, která to celé má na svědomí.

Výběr literatury:

Illichovy práce v češtině:

Odškolnění společnosti, Sociologické nakladatelství SLON, 2000; ISBN: 80-85850-96-6

Limity medicíny, Emitos – Tomáš Janeček, 2012, ISBN: 978-80-87171-26-4

Původní vydání knihy o konvivialitě:

Illich, Ivan (1973). Tools for Conviviality. ISBN 978-0-06-080308-7.

...a řada dalších vydání a překladů.

Další texty v češtině:

Addy, Tony, Hledání konviviality – umění praxe soužití, In: Sborník z konference Lokální ekonomika: návod k použití (Praha, 17. 5. 2019), ke stažení na stránkách alternativazdola.cz

V angličtině:

Convivialist Manifesto. A Declaration of Interdependence, (Global Dialogues 3), Duisburg 2014, Käte Hamburger Kolleg/Centre for Global Cooperation Research (KHK/GCR21)

Ve francouzštině:

Second manifeste convivialiste, Internationale convivialiste, Actes Sud, 2020, ISBN: 978-2-330-13092-3
www.actes-sud.fr/catalogue/sciences-humaines-et-sociales-sciences/second-manifeste-convivialiste

V němčině:

Die konvivialistische Internationale: Das zweite konvivialistische Manifest. Für eine post-neoliberale Welt. transcript-verlag 2020 (open access)

13

Jak dostat téma klimatické krize mezi lidi?

Záznam z diskuse, kterou vedly
a zapsaly Šárka Vávrová a Anna
Hradilková.

Téma bylo zvoleno na základě pocitu, že klimatická změna není dostatečně rozšířené téma mezi běžnými lidmi. Je řešeno na akademické půdě, díky Zelené dohodě pro Evropu (dále EGD) i ve vládních kruzích, a pak v sociálních bublinách. Ač je to téma urgentní, není tématem celospolečenským.

Definovali jsme cesty, kterými je možno klimatickou změnu dostat do popředí zájmu společnosti, a diskutovali jsme nad jejich možným vlivem:

1. Vzdělávání

Téma klimatické změny v českém vzdělávacím systému není obsaženo, nebo zcela výjimečně. Pokud se s klimatickým vzděláváním žáci setkávají, tak je to především díky lektorům středisek ekologické výchovy a v podobných zařízeních. Pedagogové zatím nejeví velký zájem se do klimatického vzdělávání pouštět. Může to být zapříčiněno obsáhlostí, komplexností tématu a multidisciplinaritou, tedy velkými nároky na znalosti a vzhled pedagoga. Pedagogové jsou často zahlceni množstvím své práce (kvůli velkému objemu učiva), což se ještě prohloubilo v době covidu. Pedagogům by včlenění těchto témat do výuky mohly usnadnit vzdělávací metodiky s popsány aktivitami a informacemi, připravené lekce do různých předmětů a pro různě staré žáky, na čemž již některé organizace pracují (Vzdělávací a kulturní centrum Broumov, Středisko ekologické výchovy SEVER, Sdružení Tereza ad.). Přínosným počínem bylo vydání publikace Ministerstva životního prostředí (MŽP) *Klima se mění – a co my?*

Byla zmíněna zkušenost, že i „zelení“ pedagogové jsou někdy se začleňováním aktivit k tématu klimatická změna opatrní, nejsou si jisti, jestli to není moc kontroverzní, polarizující apod. Učení o změně klimatu by mělo též obsahovat učení orientované na hodnoty, na což ale čeští pedagogové zvyklí nejsou. Někteří pedagogové vnímají práci s hodnotami ve výuce jako problematickou. Toto přesvědčení je třeba postupně osvětou, vzděláváním pedagogů, sdílením změnit.

2. Politika

EGD dostala téma klimatické změny i do jednání české vlády. Téma začalo být v těchto kruzích více diskutováno. Vnímáme politiku jako silný nástroj, který může klimatickou změnu vynést na „světlo“ mezi lidi. Politická rozhodnutí samozřejmě mají dopad na občany, politici musí svá rozhodnutí komunikovat s veřejností. Čeští politici budou muset činit kroky k naplňování cílů v EGD.²⁰ Pokud se politikům podaří komunikovat na veřejnosti svá rozhodnutí vedoucí ke stabilizaci klimatu se správnými odůvodněními, česká veřejnost by se mohla ve vnímání klimatické krize posunout. Nejen komunikace politiků s veřejností, ale především finanční motivace občanů směřující k řešení klimatické krize může být účinným nástrojem. Např. dotační program MŽP Dešťovka byl pozitivním příkladem, ale k celkové změně a k adaptaci Česka bude třeba mnohem širší paleta podporovaných opatření řešících systematicky zmiňovanou problematiku.

²⁰ Pozn. editorek (TT a NJ): V době konání semináře nebyl aktuální útok Ruska na Ukrajinu, což může v naplňování cílů EGD ledacos změnit.

3. Média

Zdá se, že pro česká média klimatická změna není atraktivním tématem. Z pohledu občana je skrze média představa o klimatické změně zúžena na naivní Grétu, na nerealisticky ambiciózní EGD. Kde jsou však informace, které by občana uváděly do kontextu? Kde jsou komunikována vědecká fakta? Objevují se zprávy o kůrovcové kalamitě v Čechách nebo požárech v Rusku, zcela zde ale chybí jednotící společná linka a konstatovaná pravda, že toto jsou důsledky změny klimatu, kterou způsobil člověk.

Jak zajistit, aby média často, kvalitně a nestranně informovala o klimatické změně a umožňovala nestrannou veřejnou debatu?

Chybí známé, důvěryhodné a respektované osobnosti, které by s českými diváky, posluchači a čtenáři mluvily o ochraně klimatu. Větší, aktivnější zapojení celebrit by mohlo téma vnést do celospolečenské diskuse (hledáčku).

Zaznělo, že chybí společná zelená kampaň subjektů zabývajících se klimatickými změnami, ochranou přírody. Že není vytvořena dostatečně silná společná řeč, která by měla potenciál lidi vtáhnout do dění. Chybí „zelený marketing“. Jak to vyřešit?

4. Demonstrace, stávky

Máme za to, že většina českých občanů nesouhlasí s tím, aby ochrana klimatu byla prosazována prostřednictvím akcí, jako je zablokování těžby uhlí, žaloba na stát nebo demonstrace a stávky. Přesto tyto akce strhávají pozornost veřejnosti a jejich dopad na změnu vnímání klimatické krize může být značný. Zdá se, že „soft“ akce, jako jsou stávky Fridays For Future, mají větší pochopení veřejnosti, než demonstrace typu Extinction Rebellion, v rámci nichž často dochází i k blokování dopravy či jiným typům přímých akcí, což může vyvolávat u společnosti negativní emoce, možná i konfrontace s pocitem vlastní viny.

5. Umělecká tvorba

Individuální tvorba umělců i různé umělecké iniciativy mohou být přínosem k rozšíření povědomí o klimatické změně. Umělecká díla mohou zaujmout lidi i z jiných sociálních bublin, než jsou ochránářsky ladění lidé a přírodomilci.

Umění vzniká denně kolem nás. Nápis ve veřejném prostoru mohou naříkat nad pokácenými stromy a anglickými trávničky, kresby na volných plochách měst mohou upozorňovat na neblahý stav naší krajiny či vzrůstající hladiny moří a též přinášet téma do společnosti.

Potenciál filmů, nejenom artových, určených pro úzký okruh diváků, ale i tzv. mainstreamových filmů, může být značný a oslovit velké spektrum diváků (např. Avatar, Don't look up – K zemi hleď aj.).

6. Dobré příklady z praxe

Silným a efektivním nástrojem jsou sdílené podařené lokální projekty, které nejen šíří myšlenku udržitelnosti, ale podporují občanskou aktivitu. Dobrymi příklady jsou KPZky (komunitně podporované zemědělství), komunitní výsadby dřevin a jiné akce na ochranu přírody, nebo komunitní potravinové banky (či příbuzné biokluby), kde rodiny nakupují společně potraviny ve velkých baleních a rozvažují je mezi sebe.

Velký ohlas a dopad má např. projekt Společně proti suchu neziskové organizace Živá voda²¹, ve kterém odborníci školí neobdobníky, běžné lidi, kteří projeví zájem o aktivní ochranu přírody, poskytnou jim takovou metodickou podporu, která vyškoleným umožní v jejich regionu na vysoké odborné úrovni navrhnout kompletní studii zádrže vody v krajině a dál studii vést k realizaci. Je to výborný příklad, jak dát veřejnosti možnost zapojit se do procesu adaptace krajiny na měnící se klima.

Své zkušenosti s komunitními projekty z Prahy 6 – Břevnova s námi sdílela Anna Hradilková:

Dobré zkušenosti s působením v komunitě máme v Praze Břevnově. Před čtyřmi lety zde vzniklo Komunitní centrum **Nesedím, sousedím**.

Podle vzoru ze zahraničí začínají vznikat i v ČR komunitní centra. Osobně vidím jejich velký přínos pro demokracii a rozvoj občanské společnosti. Hned po rodině je tu komunita, která působí na obec, a ta ovlivňuje život v zemi, ve státě. V komunitních centrech se soustřeďují aktivní lidé, kterým není lhostejné jejich okolí a sousedství. Velmi rychle dokáží reagovat na potřeby svého okolí. Např. během pandemie se rozdávaly roušky, organizovali se dobrovolníci, kteří v době lockdownu pomáhali starším občanům, samoživitelkám a rodinám s dětmi.

Lidé si všímají svého okolí a snaží se o změny v dopravě, ve školství, v životním prostředí a hledají spolupráci s místními zastupiteli. Nedílnou součástí komunitních center jsou i vzdělávací programy, které jsou často zaměřeny na životní prostředí.

V našem centru **Nesedím, sousedím** máme například ekologickou iniciativu **Spojka**, která se pravidelně schází. Řešíme zeleň, omezování dopravy, předcházení suchu, využívání veřejného prostoru, šetření energií apod. Zveme si odborníky na přednášky a zároveň se s nimi radíme o postupu. Spolupracujeme se zastupiteli, kteří jsou nakloněni podpoře udržitelného rozvoje, a ve spolupráci s nimi prosazujeme své požadavky a vize na lokální úrovni.

Založili jsme komunitní ekologickou knihovnu **KEK**. Lidé si mohou půjčovat knihy, ve kterých se dozvědí o udržitelném způsobu života. Pomocí praktických rad v oblasti pěstování rostlin, vaření, šetření energií, vedení domácnosti apod. mohou měnit své vzorce chování.

Komunita může mnohem lépe ovlivnit a měnit život na lokální úrovni než působení jednotlivců. Navíc propojuje sousedy a dodává jim více sebevědomí k pozitivnímu ovlivňování jejich okolí.

²¹ Pozn. editorky (NJ): Předseda spolku Živá voda, Jiří Malík, obdržel v červnu 2022 prestižní Cenu Josefa Vavrouška.

14

Sociální solidární ekonomika

Záznam z diskuse, kterou vedli
Karolína Silná a Jiří Silný, zapsal
Jiří Silný.

V úvodu Jiří S. vysvětlil původ pojmu, který spojuje různé proudy. V 19. století se ve Francii začalo jako sociální ekonomika označovat podnikání se společným vlastnictvím, jako jsou družstva. V současnosti znamená sociální ekonomika v tradici spíše anglosaské ekonomické aktivity spojené s třetím sektorem nebo péčí. V českém prostředí v praxi dochází ke zúžení na integrativní sociální ekonomiku, která se stará zejména o zaměstnávání osob s obtížným přístupem na pracovní trh. Označení solidární ekonomika má původ v anarchistickém samosprávném hospodaření z dob občanské války ve Španělsku a uchytilo se v osmdesátých letech v latinskoamerickém prostředí lidových hnutí. V devadesátých letech postupně dochází k propojování různých hnutí a k fixaci termínu sociální solidární ekonomika (SSE).

Karolína prezentovala zásady SSE, její organizační propojení v rámci sítě RIPESS, kde Ekumenická akademie (EA) a družstvo Fair & Bio představují dva první členy z Česka. Dále představila projekty, v rámci kterých EA spolu se zahraničními partnery vytváří vzdělávací materiály a koncepty pro šíření SSE ve formálním i neformálním vzdělávání.

V debatě šlo o upřesňování toho, co je SSE, a o konkrétní případy sociálních podniků a družstev. Široce se hovořilo o obtížích, které české prostředí, na rozdíl od jiných zemí (včetně sousedního Slovenska), klade do cesty těm, kdo se chtějí vydat cestou podnikání s ohledem na lidi a přírodu. Mimo jiné jde o chybějící zdroje financování. Přesto zájem o různé podoby SSE roste.

Materiály a další informace:

Článek přibližující, co to je SSE: Jiří Silný, Karolína Silná, Sociální solidární ekonomika, in: Fórum sociální politiky 6/2021, s. 29 – ke stažení na: www.vupsv.cz/2021/12/21/forum-socialni-politiky-6-2021/

Síť pro sociální solidární ekonomiku RIPESS Europe (evropská část interkontinentální sítě): ripess.eu/en/

Projekty a články Ekumenické akademie k SSE: ekumakad.cz/cz-socialni-solidarni-ekonomika-sse/temata

Společný projekt s Alternativou Zdola, Českou zemědělskou univerzitou a Družstevní asociací ČR: druzstevni-inkubator.cz/projekt-druzstevnictvi-v-kostce/

Johanisová, Nad'a, 2017: Co je ekonomická alternativa? A další články ve sborníku Otevřený prostor: Podnikání pro lidi a planetu (Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, 1.–5.2.2017, dostupné na www.thinktank.cz)

Program semináře Otevřený prostor 2022

(tučně jsou označeny názvy sezení, jejichž shrnutí najdete v tomto sborníčku)

ČTVRTEK 2. ÚNORA

9:00 – 11:00

Společná příprava programu

11:30 – 13:00

Co obnáší Zelená dohoda pro Evropu (Magdalena Maceková, Jiří Guth)

15:00 – 16:30

Nová dohoda (Jakub Varvařovský, Petr Doubravský)

17:00 – 18:30

Transformace a patriarchát: je možná ekologicko-sociální transformace v patriarchální společnosti? (Petra Kalenská)

Green deal(s), peníze a monetární politika (Petr Doubravský)

Ekosociální transformace a tzv. moderní technologie (Naďa Johanisová, Tereza Čajková)

PÁTEK 4. ÚNORA

9:00 – 10:30

Nezbytná, zbytečná, destruktivní – jak lze určit sociální hodnotu práce? (Maja Hoffmann)

Co bys poradil/a Zeleným (Jakub Varvařovský)

Komunitní energetika v ČR (Standa Kutáček)

11:00 – 12:30

ESG a ti druzí – rozprava (Standa Kutáček)

Obchodování s emisními povolenkami EU jako nástroj Green Dealu (Áron Tkadleček)

14:00

Výlet na Rýchorskou boudu

Prohlídka fary a kostela

Carsharing (Standa Kutáček)

SOBOTA 5. ÚNORA

9:00 – 10:30

Jak dál s Trastem pro ekonomiku a společnost? (Naďa Johanisová)

Nové technologie (Magdalena Maceková, Tereza Čajková)

Právo a Nová dohoda (Petra Kalenská)

11:00 – 12:30

Proměna energetiky zdola (Karel Srdečný)

„Right to work“ vs. „Postwork“? (Maja Hoffmann)

Na čem záleží – co je konstitutivní pro současný systém a jde to změnit bez násilí? (Jiří Guth)

15:00 – 16:30

Konvivialita – jak dobře žít spolu? (Jiří Silný)

Jak dostat téma klimatické krize mezi lidi? (Šárka Vávrová, Anna Hradilková)

17:00 – 18:30

Zemědělství – co s velkými? (Martin Hutař)

Sociální solidární ekonomika (Karolína Silná, Jiří Silný)

Seznam účastníků a účastnic

Bernardová Hana	hanaber@hotmail.com	Maceková Magda	mhledikova@post.cz
Čajková Tereza	terez.cajkova@gmail.com	Machová Blanka	blanka.machova99@seznam.cz
Doubravský Petr	petr-doubravsky@seznam.cz	Silná Karolína	karolina@ekumakad.cz
Guth Jiří	jiri.guth@mzp.cz	Silný Jiří	jirisluny3@gmail.com
Hoffmann Maja	maja.hoffmann@posteo.de	Srdečný Karel	karel.srdecny@ekowatt.cz
Hradilková Anna	hradilkovaa@seznam.cz	Tkadleček Áron	arontkadlecek@protonmail.com
Hutař Martin	hutar@probio.cz	Tlapáková Tereza	470037@mail.muni.cz
Johanisová Nad'a	johaniso@fss.muni.cz	Ullrichová Eva	ullrichova.e@seznam.cz
Kalenská Petra	p.kalenska@seznam.cz	Varvařovský Jakub	varvar@email.cz
Krošová Martina	martina.krosova@gmail.com	Vávrová Šárka	sarka.vavrova@broumovsko.cz
Kutáček Standa	stanislav.kutacek@outlook.com		

Seminář *Otevřený prostor: Green New Deals?* pořádal Trast pro ekonomiku a společnost ve spolupráci s Ekumenickou akademií, Katedrou environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, hnutím Limity jsme my, platformou Re-set a Friedrich Ebert Stiftung.

Poděkování za finanční podporu semináře a tisk tohoto sborníku:

Sborník ze semináře Otevřený prostor 2022: Green New Deals?

Editovaly: Tereza Tlapáková a Naďa Johanisová

Recenzoval: Tadeáš Žďárský

Vydavatel:

Trast pro ekonomiku
a společnost

Trast pro ekonomiku a společnost

Údolní 33

602 00 Brno

www.thinktank.cz

info@thinktank.cz

1. vydání, 2022

Grafická úprava a sazba: Dominika Grohmann

Tisk: Beez Bee s.r.o., Mlýnská 56, 602 00 Brno, www.beezbee.cz

Autory všech fotografií jsou účastníci a účastnice semináře.

Všechny fotografie byly pořízeny na semináři.

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons

Attribution – NonCommercial – NoDerivs 3.0 Czech Republic

creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.cs

ISBN 978-80-905331-4-1

9 788090 533141

OTEVŘENÝ
PROSTOR

OPEN SPACE

2.–6. února 2022

Středisko ekologické výchovy
a etiky Rýchory – SEVER
Horní Maršov, Krkonoše

ISBN 978-80-905331-4-1

9 788090 533141